

N:o 8.

Ankom till Riksd. kansli den 13 april 1899, kl. 6 e. m.

Första Kammarens tillfälliga utskotts n:o 2 utlåtande n:o 1, med anledning af väckt motion om inrättande vid fullständiga och femklassiga allmänna läroverk af en särskild afgangsexamen för lärjungar, som vid 15—16-års-åldern önska sluta sin skolgång.

I en inom Första Kammararen väckt motion, n:o 30, som blifvit till utskottet hänvisad, hemställer herr *Filip Boström*: »att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande inför Riksdagen af förslag till inrättande vid rikets fullständiga och femklassiga allmänna läroverk af en under offentlig kontroll stäld och af viss kompetens åtföljd afgangsexamen för lärjungar, som vid 15—16-års-åldern önska sluta sin skolgång, samt till de ändringar i läroverkens organisation, hvilka dermed stå i samband».

Motionären åberopar i hufvudsak den motivering, som innehålles i en i Andra Kammararen af herr Ernst Carlson väckt motion (n:o 214) af följande lydelse:

»Att den nuvarande organisationen af de allmänna läroverken i flera afseenden tarfvar en förbättring, har så ofta och på ett så öfvertygande sätt blifvit framhållet, att krafvet på en tidsenlig läroverksreform längesedan kan sägas ha ingått i det allmänna medvetandet. Under afvaktan på denna frågas lösning ha emellertid de klagomål, som från olika håll — från föräldrar och målsmän, från universitets-

Ett hufvudfel i den nuvarande läroverksorganisationen.

lärare och från läroverkens egen lärarecorps — rigtats mot den nuvarande organisationen, allt mera tilltagit i styrka. Låt vara, att åtskilliga af dessa klagomål kunna anses öfverdrifna eller rent af obefogade, så torde dock vid en opartisk granskning tillräckligt mycket af klandret finnas berättigadt för att vittna om tillvaron af betänkliga brister. Utan att här inlåta mig på frågan i hela dess vidd, vill jag dock framhålla ett af de väsentligaste felen i den nuvarande organisationen, hvilket med första och på ett verksamt sätt måste afhjelpas, om de allmänna läroverken skola kunna motsvara sin viktiga kulturuppgift.

Undersöker man närmare de många och alltjemt upprepade anmärkningarna mot läroverken, skall man nemligen finna, att de till mycket stor del ha sin grund i den omständigheten, att läroverkens undervisning nästan allt igenom är ordnad med hänsyn till mogenhetsexamen, hvilken afläggas först efter genomgåendet af en nioårig skolkurs. Och detta har ostördt fått fortgå, oaktadt skolstatistiken år efter år gifvit vid handen, att nämnda examen afläggas blott af ett mindretal af de lärjungar, som inträda i läroverket. Nämnda missförhållande framgår, bland annat, på ett oförtydligt sätt af följande tabell, hvars uppgifter äro hemtade ur den genom ecklesiastikdepartementets försorg årligen offentliggjorda »Berättelse om statens läroverk för gossar»:

Storleken af den generation af lärjungar, som inträdde i läroverkens 1:a klass:	Af denna generation af lärjungar, förstärkt med tillskott i följande klasser, återstod i klass 7: 2:
År 1884: 2,121 » 1885: 2,052 » 1886: 2,139 » 1887: 2,143 » 1888: 2,209	År 1892: 648 eller 30,6 procent » 1893: 587 » 28,6 » » 1894: 600 » 28,1 » » 1895: 598 » 27,9 » » 1896: 710 » 32,1 »
<p><i>Anm.</i> Den verkliga återstoden i klass 7: 2 af de lärjungar, som nio år tidigare börjat sina skolstudier i 1:a klassen, är dock till följd af mängden i följande klasser intagna icke oväsentligt mindre än ofvan angifna proc., och antalet af dem, som af samma skolgeneration nå fram till mogenhetsexamen, har i medeltal beräknats till 26 proc. (Se H. Dahlgren, Läroverksfrågan, Stockholm, 1897, sid. 5.)</p>	

Sålunda når i allmänhet af en generation lärjungar, som inträder i läroverkets första klass, efter nio års studier endast 26 proc. eller föga mer än $\frac{1}{4}$ fram till mogenhetsexamen; alla de öfriga hafva af en eller annan anledning afgått på ett tidigare stadium. Den särdeles stora mängd lärjungar — i regeln bortåt $\frac{3}{4}$ af de inträdande — som sålunda strömmar ut ur läroverkens mellanklasser, måste under nuvarande förhållanden åtnöja sig med lösryckta stycken af en bildning, som egentligen är afsedd för ett helt annat ändamål än deras och som alltså för dem måste blifva af föga gagn. Under de år, som dessa i mellanklasserna afgående lärjungar

stutit kvar på skolbänken, följande sina kamrater från klass till klass, till dess de ej längre ha råd eller förmåga att fortsätta, har emellertid ej blott en dyrbar tid, utan äfven tillfället att vinna en avslutad, för deras kommande lefnadskall lämpad utbildning för dem gått förlorade.

Trots läroverkens i § 1 af gällande skolstadga angifna dubbla ändamål, att dels »utöfver omfånget af folkskolans verksamhet meddela medborlig bildning» och dels »grundlägga de vetenskapliga insigter, som vid universitet eller högre tillämpnings-skola vidare utbildas», måste nemligen af hvarje sakkunnig erkännas, att läroverken i sin nuvarande gestalt, så väl å real- som å latinlinien, väsentligen äro inrättade på att tillgodose det senare ändamålet, den vetenskapliga förbildningen, medan den medborgerliga bildningens kraf allt för mycket fått sitta emellan. Ty genom förhållandenas magt verkar mogenhetsexamen tillbaka ända ned i läroverkens lägsta klasser. Det har alltså småningom kommit derhän, att ett litet, låt vara mycket viktigt, antal af lärjungar i betänkelig grad gynnas på den stora mängdens bekostnad. Och erfarenheten visar, såsom nämnt, att detta ej är ett enstaka fall, utan fast mer ett konstant förhållande.

För att afhjelpa ett så väsentligt fel i organisationen ha redan flera, dock ej nog genomgripande åtgärder blifvit föreslagna.

De i 1878 års läroverksstadga upptagna s. k. avslutningskurserna i tredje och femte klasserna syftade till ett sådant mål. Men dessa avslutningskurser ha, såsom de äro anordnade och å de stadier, dit de blifvit förlagda, visat sig vara af föga betydelse. Statistiken intygar nemligen, att lärjungar lemna läroverket lika mycket i fjerde och nedre sjuete klasserna, der ingen avslutningskurs finnes, som i tredje och femte klasserna, der en sådan är anordnad.

Derför sökte man finna en annan lösning af frågan, och i kongl. propositionen till 1887 års lagtima Riksdag föreslogs, att för de lärjungars behof, som tidigare önska träda ut i lifvet, skulle vid flera allmänna läroverk upprättas en ny s. k. »praktisk linie», hvilken i sex klasser skulle löpa jemnsides med latin- och reallinien, men ha ämnen och kurser olika dessa liniers. Detta förslag kom dock till följd af nämnda Riksdags upplösning aldrig under behandling. Förslaget har sedan i en mera inskränkt form, afseende endast att ett läroverk i Stockholm skulle förvandlas till ett »försökläroverk» för en dylik praktisk linie, lefvat upp igen först i en kongl. proposition år 1890 och vidare äfven i en motion inom Andra Kammaren vid sistlidet års riksdag, men båda gångerna afslagits, i fjol med stor majoritet. Dessa förslag torde ock, om de kommit till utförande, föga hafva bätat, enär de skulle lemnat de nuvarande otillfredsställande förhållandena å latin- och reallinien så godt som oberörda. Dessutom torde den s. k. praktiska linien i tillämpningen ända från början ha visat sig opraktisk derutinnan, att man för densamma kommit att lida brist på lärjungar. Ty huru många föräldrar kunna väl, redan då en gosse är 9 eller 10 år gammal, bestämma arten af hans anlag och på grund deraf sätta honom in på en ny, från den öfriga undervisningen afvikande linie? Först efter flera års skolgång torde i de allra flesta fall ett dylikt val lämpligen kunna träffas, och det är därför utan tvifvel en stor praktisk fördel, om de olika bildningslinierna så länge som möjligt kunna hållas tillsammans.

Andra förslag, framställda vid 1893 års riksdag, ha åsyftat att tillgodose ifrågasvarande bildningsbehof genom att ersätta de treklassiga läroverken och pedagogierna med fem- eller treklassiga samskolor, i senare fallet byggda på genomgången full-

*Tidigare
reformför-
slag.*

ständig folkskolekurs. Dylika förslag torde å somliga orter med fördel kunna genomföras och innebära måhända en lämplig lösning beträffande en del af småläroverkens ombildning. Men frågan om de mindre läroverkens framtida öde är en *detalj*-fråga, som gerna kan lemnas å sido, tills den stora reformfrågan vunnit sin lösning. Och denna fråga gäller framför allt för de fullständiga läroverken (för närvarande 36) och de femklassiga (för närvarande 22), hvilka böra tänkas utgöra stommen i en ny läroverksorganisation.

I afseende å de fullständiga och femklassiga läroverken åter ha många reformvänner tänkt sig, att krafvet på en allmän medborgerlig bildningskurs, afslutad vid lärjungarnes 15:de—16:de år, borde kunna tillgodoses inom densamma genom upprättande af en särskild afslutningsklass ofvanpå nuvarande femte realklassen och parallel med nedre sjetten klassen. Vid slutet af denna nya klass borde vidare inrättas en afgangsexamen, hvars afläggande skulle medföra kompetens för vissa lefnadsbanor.

Detta var det reformförslag, som vid 1896 års riksdag vann mest anklång från olika håll. Och den behandling, frågan om läroverkens organisation rönte vid 1898 års riksdag, kan sägas peka åt samma håll. Ty låt vara, att intet positivt resultat den gången uppnåddes, så gjordes dock af statsutskottet (utlåt. n:o 9, sid. 93) och af Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 1 (utlåt. n:o 19, sid. 12) samt inom båda kamrarna i denna fråga viktiga uttalanden om den allmänna rigtning, i hvilken en läroverksreform bör gå. Två ledande grundsatser kunna dervid sägas ha blifvit allmänt omfattade, nemligen latinets uppskjutande till nedre sjetten klassen och nederskolans enhetliga organisation.

Dessa grundsatser medföra i sjelfva verket, då de skola tillämpas, såsom en nödvändig konsekvens, hvad som här nedan föreslås, nemligen läroverkets delning i två stadier, ett högre och ett lägre, samt åtgärder för det lägre stadiets afslutning genom en särskild examen.

Afslutningskurs och afgangsexamen vid konfirmationsåldern.

Vill man vid de allmänna läroverken före mogenhetsexamen åstadkomma en afslutning, som skall medföra åsyftadt gagn, måste denna afgjordt förläggas till konfirmationsåldern, hvilken både i fysiskt och praktiskt afseende bildar en viktig vändpunkt i ungdomens lif. De genomgångna kurserna måste vidare anordnas så, att de mera än nu lämpas efter det praktiska lifvets behof, och de böra, hvilket icke är minst viktigt, afslutas med en under vederbörlig kontroll stäld afgangsexamen, hvars afläggande medför vissa rättigheter.

Först med en sådan anordning af läroverket kan man vänta, att den ungdom, som vid tidigare år behöfver gå ut i lifvet, skall gifva sig till tåls på skolbänken så länge, tills studierna nått en viss afrundning och en härom vittnande examen blifvit aflagd. Först derigenom kan man hoppas, att från läroverkens högre stadium skola afsöndras många till fortsatta studier föga bekväma lärjungar, som nu, sig sjelfva och läroverket till men, söka släpa sig fram till mogenhetsexamen, hvilken hittills utgjort den enda slutpunkten för dem, som vilja ega någon säker förmån af sina skolstudier. Sålunda skall och den i våra dagar onaturligt starka tillströmningen till studentexamen på ett effektivt sätt motverkas, och åt de praktiska yrkena beredas tillfälle att mottaga sina ämnessvenner tidigare och med både lämpligare och grundligare förbildning än hittills.

Åstadkommandet af en afslutad kurs för lärjungar i 15—16-års-åldern och en dermed följande, lämpligt inrättad afgangsexamen utgör dervör enligt min och många andras mening för närvarande det viktigaste och mest trängande reformkrafvet på

ifrågavarande område. Det är tillika den punkt, hvarom de eljest stridiga meningarna i läroverksfrågan mest torde hafva enat sig. Från regeringens sida har ock häråt gifvits ett erkännande, då vid nya elementarskolan i Stockholm från hösten 1897 på försök inrättats ett slags afslutningsklass ofvanpå den femte klassen, ett försök, för hvilket i förra årets statsverksproposition (VIII, sid. 73—77) närmare redogjordes. Detta försök lider emellertid — såsom i det betänkande, som ligger till grund för det af direktionen och lärarekollegiet vid nämnda läroverk afgifna förslag till undervisningsplan för ifrågavarande klass, kraftigt framhållits — af flera organisatoriska brister, hvilka medverkat dertill, att endast få lärjungar begagnat sig af tillfället att genomgå nämnda klass. Först och främst måste nemligen, hvilket här icke skett, de lägre klassernas kurser i viss mån jemkas för att passa såsom grundval för den nya afslutningsklassen. Vidare är det ett oeftergiftigt vilkor för att den nya afslutningsklassen skall få någon betydelse, att denna afslutas med en af viss kompetens åtföljd afgangsexamen och såsom ett led infogas i läroverksorganisationen, men ej såsom ett främmande bibang löst pålappas densamma.

Af ett försök, så inrättadt som det vid nya elementarskolan anställda, torde alltså någon särdeles vägledande erfarenhet vid lösningen af den viktiga organisationsfråga, som det här gäller, ej vara att förvänta, och öfver hufvud taget torde, då fråga är om ett så dyrbart försöksmateriel som den uppväxande ungdomen, experimenter så mycket som möjligt böra undvikas beträffande organisationen och endast böra förekomma vid pröfvandet af olika undervisningsmetoders lämplighet. Hvad nu särskildt angår en afslutning på mellanstadiet och dermed följande examen, torde dessutom redan tillräcklig erfarenhet vara vunnin *dels* inom vårt land, der de nuvarande förhållandena utan en sådan afslutning visat sig alldeles ohållbara, och *dels* i våra grannländer, Danmark och Norge, der man sedan länge haft en praktiskt ordnad afslutning jemte åtföljande examen och funnit sig särdeles väl dervid.

Det är just någonting motsvarande »Middelskolens Afgangsexamen» i Norge och »Almindelig Forberedelsesexamen» eller »Fjerde Klasses Hovedexamen» i Danmark jag tror hos oss böra eftersträfvast, ehuru endast för de lärjungars del, som afgå vid konfirmationsåldern, icke jemväl för dem som fortsätta, såsom förhållandet är i nämnda länder. Ifrågavarande examina afläggas nemligen der af alla den lärda skolans elever, i Norge hittills efter sex års skolgång, i Danmark åter efter fyra års skolgång, hvarvid emellertid är att märka, att första klassen i Danmarks lärda skolor motsvarar fjerde klassen af de svenska läroverken. Examinanderna befinna sig alltså vanligen i 15—16-års-åldern, och pröfningen sker dels skriftligen genom uppgifter, utfärdade på föranstaltande af vederbörande statsdepartement, och dels muntligen inför censorer, utsedda på föranstaltande af samma myndighet. Ifrågavarande examina berättiga till ansökning af en mängd lägre civila befattningar, till inträde vid tekniska skolor, landbruksskolor, apotek, militärskolor o. s. v. De fordras allmänt för anställning å kontor och i handel, ja, en hvar, som vill gälla för bildad man eller qvinna, måste ha tagit dylik examen. Denna betraktas såsom ett erkänt märke på en praktisk bildning, som står högt i kurs och som så växt in i folkmedvetandet, att man numera ej skulle kunna tänka sig möjligheten af att undvara nämnda examina. Härigenom åstadkommes ock, att många ynglingar, som eljest måst taga studentexamen för att derigenom vinna kompetens i visst afseende, med fördel kunna sluta sina studier tidigare och vid yngre år börja speciella fackstudier eller träda ut i det praktiska lifvet.

Den nya afgangsexamens beskaffenhet.

I likhet med nämnda examina i Danmark och Norge och i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de vid 1896 års riksdag af flere motionärer framställda förslag bör alltså, såsom jag antydt, vid våra allmänna läroverk ju förr dess hellre inrättas en afgangsexamen, afsedd för de lärjungars behof, som vid 15—16-års-åldern önska träda ut i det praktiska lifvet.

Denna examen bör emellertid förläggas — *icke* till slutet af femte klassen, ty i nämnda klass äro lärjungarne ännu i allmänhet något år för unga — *utan* till en särskildt för ändamålet bildad avslutningsklass, jemsides med nuvarande nedre sjetten klassen. Här har nemligen erfarenheten visat, att gränsen för en afgang på läroverkets mellanstadium helst bör sättas. Lärjungen har då i allmänhet fullbordat sin nattvardsläsning; han får under det sista året tillfälle att genom repetitioner och utvidgningar afrunda sitt vetande. Vid nämnda tidpunkt bör ock i de flesta fall hos honom eller åtminstone hos hans målsman tillräcklig klarhet ha vunnits i den viktiga frågan, huru vida han bör fortsätta skolstudierna eller öfvergå till det praktiska lifvet.

Hvad särskildt angår de ämnen och det kunskapsmått, som böra ingå i den här ifrågasatta afgangsexamen, torde i afseende å de främmande språken vara för ändamålet tillräckligt, om lärjungen visar sig ha inhemtat en viss färdighet i att behandla de två för det allmänna lifvets behof viktigaste af dessa, nemligen tyskan och engelskan, samt någon kännedom om deras litteratur. Dessa språk böra framför allt läsas på ett praktiskt sätt och det ena af dem, det grundläggande, med starkare grammatikalisk underbyggnad än det andra. Derjemte bör lärjungen ådagalägga, att han fått en öfversigt af religionsläran, af historien, så väl den allmänna som den speciellt nordiska, af geografin och af svenska statskunskapens grunder samt att han inhemtat så mycket af matematik och naturlära, som kan anses nödvändigt för praktiska ändamål. Särskildt måste han visa sig ha förvärfvat öfning i sådana färdigheter som modersmålets behandling, räkning, välskrifning, teckning och bokföring, hvilka komma till direkt användning vid en mängd befattningar.

Att närmare gå i detalj i fråga om fordringarna till nämnda examen, torde ej här vara lämpligt eller behöfligt, utan får jag i detta afseende hufvudsakligen hänvisa till det program för kunskapsmättet i de olika ämnena, som återfinnes i det af nya elementarskolans lärarekollegium utarbetade, i ofvanberörda statsverksproposition intagna förslag. Detta kan nemligen sägas utgöra en utveckling af realliniens kurs på motsvarande stadier, dock något mera än nu lämpad efter det praktiska lifvets behof och något ändrad med hänsyn till den åsyftade avslutningsklassen. Det sista skolåret måste nemligen enligt sakens natur för de afgående lärjungarne till stor del blifva ett samlings- och repetitionsår.

En dylik nyinrättad »läroverkets afgangsexamen», förlagd till en avslutningsklass, motsvarande den nuvarande nedre sjetten klassen, skulle sålunda både till ändamål och omfattning väsentligen skilja sig från »mogenhetsexamen». Men den borde försiggå under former, likartade med dem, under hvilka sistnämnda examen afläggas, det vill säga med skriftlig och muntlig pröfning under offentlig kontroll. För de skriftliga profven i modersmålet, ett af språken och räkning, hvilka prof skulle försiggå samtidigt öfver hela riket, borde ämnena utfärdas genom ecklesiastikdepartementets försorg. Den muntliga pröfningen åter, som ej behöfde omfatta alla, endast de viktigaste på schemat upptagna ämnena, och som i en del ämnena må hända kunde afläggas en termin förut, borde försiggå i närvaro af sakkunniga personer (»censorer»), utsedda af samma myndighet, och examensvittnen, tillkallade af vederbörande läroverks styrelse. Betyg öfver aflagd examen borde utfärdas af läroverkets rektor på

liknande sätt som vid mogenhetsexamen och påtecknas af vederbörande eforus eller inspektor.

Naturligtvis borde äfven för privatister beredas tillfälle att aflägga nämnda examen.

Afläggandet af en afgangsexamen, sådan som den här föreslagna, borde berättiga till *inträde vid vissa fackskolor*, såsom lägre tekniska läroverk, handelsskolor, farmaceutiska institutet m. fl., äfvensom medföra *kompetens för sökande af åtskilliga lägre administrativa befattningar*, såsom vid jernvägarne, postanstalterna och tullverket, telegrafan och landsstaten. Dessutom skulle denna examen naturligen för enskild *anställning i handel och yrke* komma att spela en vigtig rol.

Fördelarne af en afgangsexamen på läroverkets mellan-stadium.

Nytan af en dylik sakernas ordning ligger i öppen dag. Den måste först och främst medföra en högst betydande tidsbesparing för ett stort antal lärjungar vid läroverken, hvilka enligt nu gällande bestämmelser måste genomgå alla de nio årsklasserna och taga mogenhetsexamen för att bana sig väg i lifvet. Den skulle vidare, rätt afvägd, utan tvifvel vara särdeles egnad att gifva förberedande utbildning till en mängd praktiska värf, för hvilka ett tidigt handläggande af dithörande sysslor betyder vida mer än ytterligare några års qvarsittande på skolbänken, hvarmed ofta följer ovana vid, för att ej säga ohåg för, annat arbete än studier. Derigenom skulle äfven undervisningen på läroverkens högre stadium främjas, i det att endast de lärjungar, som hade afgjorda anlag i sådan rigtning, finge intresse af att fortsätta sin skolgång fram till mogenhetsexamen, medan för de öfriga öppnades ett fördelaktigt tillfälle att med ett för dem tillräckligt kunskapsmått afgå tidigare.

Genom den föreslagna anordningen skulle alltså ej blott väl sörjas för den nu mycket illa tillgodosedda mängden af läroverkens elever, som utan avslutad kurs och utan examen strömma ut ur mellanklasserna, utan äfven beaktansvärda fördelar uppstå för den i de högre klasserna kvarstannande eliten af lärjungar. Derigenom skulle ock, såsom redan antydts, ett välbehöfligt medel kunna vinnas att småningom minska den rådande trängseln på den lärda banan och deraf följande olägenheter. Läroverksfrågan har ju äfven sin social-ekonomiska sida, och ur denna synpunkt är af vikt, att ingen i otid lockas in på studievägen eller, om han redan beträdd den samma, tvingas att på sin förberedelse för lefnadskallet offra mera tid och penningar än nödvändigt. Det missrigtade sträfvet att för en mängd ställningar i lifvet, der det är alldeles öfverflödigt, fordra aflagd mogenhetsexamen såsom kompetensvilkor skulle förlora sitt berättigande och derigenom hämmas.

Den till sin beskaffenhet ofvan skildrade avslutningsklassen med en af viss kompetens åtföljd afgangsexamen bör, såsom afsedd att fylla ett viktigt och allmänt känt samhällsbehof, inrättas vid rikets samtliga fullständiga och femklassiga allmänna läroverk i anslutning till realliniens nuvarande femte klass.

Härmed i samband stående ändringar i läroverksorganisationen.

Häraf måste emellertid blifva en följd, att vissa ändringar i läroverkens organisation vidtagas, ändringar, som dock, långt ifrån att motverka, tvärt om skulle främja dessa läroanstalters utveckling i tidsenlig rigtning.

Först och främst måste naturligen kurserna å reallinien i de lägre klasserna i viss mån lämpas efter det nya ändamålet, utan att reallinien på det högre stadiet därför behöfver förlora sin hittillsvarande karakter. Så borde studiet af franska uppskjutas till nedre sjette klassen, en ändring, som i och för sig af rent pedagogiska grunder är önskvärd, enär detta språk, som för närvarande inträder i femte

klassen, kommer allt för tätt på den näst föregående år inträdande engelskan. Vidare böra kurserna äfven i andra ämnen, till exempel i historia och matematik, jemkas med hänsyn till avslutningsklassen, och i allmänhet en mera praktisk riktning än hittills gifvas åt hela undervisningen på det lägre stadiet.

Äfven å latinlinien borde i sammanhang härmed vissa tidsenliga jemkningar företagas. Ty inrättandet af en dylik avslutningsklass står, såsom redan antydts, i nära samband med hvad som äfven af andra viktiga grunder är önskligt, nemligen *en delning af läroverkets hittills varande nioåriga kurs i två afdelningar, en lägre och en högre*, den ena byggd på den andra.

Den lägre afdelningen, hvilken fortfarande lämpligen kunde bära namn af »allmänna läroverket», borde bestå af de lägre klasserna till och med nuvarande femte klassen samt den nya avslutningsklassen. Den högre afdelningen åter, som kunde kallas »latin- eller »realgymnasiet», skulle utgöras af de fyra högsta årsklasserna samt vara en omedelbar fortsättning af det »allmänna läroverkets» klasser med undantag af avslutningsklassen. Båda afdelningarna kunde hädanefter som hittills godt inrymmas under samma tak, men de skulle få en olika karakter och en olika uppgift. Den lägre afdelningen, »det allmänna läroverket», skulle nemligen vara en skola för barna- och öfvergångsåldern (9—15 år) och afse meddelandet af allmän medborgerlig bildning till det kunskapsmått utöfver folkskolans, som lämpade sig för ifrågavarande stadium och ansågs nödigt för det praktiska livvets behof. Den högre afdelningen åter, »latin- och »realgymnasiet», skulle vara en skola för ynglingåldern (15—18 år) och afse meddelandet af vetenskaplig förbildning för de lärjungars behof, som ämnade fortsätta sina studier vid universitetet eller annan högre tillämpningsskola.

En dylik organisation af läroverken är önskelig redan af viktiga psykologiska skäl. Den skulle medföra ett återupplifvande af den gamla, år 1849 genom ett hastigt penndrag utplånade skilnaden mellan skola och gymnasium, en skilnad, som har sin grundval i sjelfva människonaturens beskaffenhet och som därför ej låter sig rubba af tidens vexlande vindkast. Det var — såsom Esaias Tegnér i ett af sina berömda skoltal träffande uttryckt det — den helsosam yttring af våra faders vishet, att genom läroverket gick en middagslinea, som klöf det i tvenne hälfter: på ena sidan gymnasium med ynglingarna och på den andra skolan med barnen. Samma ämnen kunna läsas i skolan och på gymnasium, men de kräfva en helt annan metod för meddelandet, enär lärjungens uppfattningsgäfvor är så olika beskaffad på de olika stadierna. Medan hos barnet minnet och fantasien äro de själskrafter, på hvilka undervisaren hufvudsakligen måste bygga, börjar hos ynglingen förståndet att taga ut sin rätt och måste tillgodosee. Denna viktiga öfvergång i sjäslivvets utveckling bör äfven i läroverkets organisation finna sitt uttryck.»

Med hänsyn till barnets psykologiska utveckling är det alltså både möjligt och lämpligt att bygga den vetenskapliga bildningen på den allmänt medborgerliga. Äfven en blifvande vetenskapsidkare är till sitt ursprung ett barn och far otvifvelaktigt bäst af att såsom sådant i barnaåren behandlas; han skall, såsom andra, en gång blifva fullmyndig samhällsmedlem och bör alltså bibringas förutsättningarna därför vid sidan af eller rättare före sin vetenskapliga utbildning. Det är en svår pedagogisk villfarelse, om någon — såsom verkligen skett — vill påstå, att en vetenskaplig bildning kan och bör grundläggas redan från första klassen; detta vore att gifva barnen stenar i stället för bröd. Först i pubertetsåldern vinner i allmänhet det unga sinnet den mognad, att det med fördel kan tillägna sig en i egentlig

mening vetenskaplig framställning, och först då torde ock i de flesta fall med framgång kunna träffas det afgörande valet, om en yngling bör egna sig åt fortsatta studier och dermed följande specialfack eller ej.

Vid sidan af principiella skäl talar alltså äfven ett viktigt praktiskt intresse till förmån för en sådan anordning som den här föreslagna med en gemensam underskola för medborgerlig bildning och ett derpå byggt latin- och realgymnasium. Att valet af studieriktning uppskjutes till en tid, då lärjungens anlag hunnit bestämdare framträda och då både föräldrar, lärare och lärjungen sjelf något så när kunna bedöma, hvilken riktning han lämpligast bör välja, innebär i de flesta fall en oskattbar fördel. Och detta vinnes, om de olika linierna hållas tillsammans till och med nu varande femte klassen, såsom af statsutskottet vid förra riksdagen förordades. Efter genomgåendet af femte klassen skulle ynglingen sedan hafva att välja mellan ett fyraårigt latin- eller realgymnasium med mogenhetsexamen, om han ville gå den lärda banan, och en ett-årig afslutningsklass med en mindre afgangsexamen, derest han mer eller mindre direkt ville träda ut i det praktiska lifvet.

En gifven följd af en sådan organisation blefve, att *de främmande språken*, som spela en vigtig rol på den lärda skolans schema, måste komma att inträda i en något annan ordning än för närvarande. På lägre stadiet borde nemligen, såsom antydts, endast förekomma två främmande språk, tyskan och engelskan, medan franskan utginge från femte klassens schema. På realgymnasiet åter borde franskan inträda i första gymnasialklassen (= nuvarande klass 6: 1), på latingymnasiet latin i samma klass och franskan i andra gymnasialklassen (= nuvarande klass 6: 2). På latingymnasiet kunde vidare för lärjunge, som åstundade läsa grekiska, tillfälle beredas att läsa detta språk i stället för franska under de tre sista skolåren.

Med en sådan anordning af språkstudierna skulle de moderna språken kunna bedrifvas väsentligen praktiskt, så att lärjungen vid sidan af nödig grammatikalisk insigt och någon kunnedom om litteraturen förvärfvade förmågan att läsa en vanlig prosatext från bladet och en viss talfärdighet. Studiet af de klassiska språken åter skulle endast afse att bibringa lärjungen de grammatiska hufvudreglerna och färdigheten att kursivt öfversätta en lättare författare, med andra ord att gifva en orientering på området och en grundläggning för fortsatta akademiska studier i ämnet.

Sålunda skulle språkstudierna vid läroverken vinna betydligt i praktiskt bildande kraft, ämnenas trängsel på schemat minskas och dermed äfven faran för intellektuell öfveranstängning af de unga på ett effektivt sätt motverkas. De klassiska språkens framskjutande på schemat står i öfverensstämmelse med tidens kraf och torde blifva alldeles nödvändigt, om vi skola kunna följa med de stora kulturfolkens utveckling på andra vida vigtigare områden. Att åter tillfälle att närmare studera nämnda språk allt fortfarande bör vid universitet beredas dem, som deraf kunna vara i behof, det är gifven sak.

Ett annat viktigt moment vid en sådan delning af läroverket i ett lägre och ett högre stadium, som här förutsättes, borde äfven blifva, att hvardera stadiet kunde bättre än nu lämpas för den ålders behof och för det ändamål, hvarför det är afsedt. Särskildt borde på det högre stadiet *en viss valfrihet* i fråga om en del ämnen kunna införas, till exempel i fråga om språken. Vidare borde ock på gymnasierna undervisningen meddelas på ett annat sätt än på det lägre stadiet, delvis genom föredrag af läraren och referat af lärjungen, så att den senares *sjelfverksamhet* mer än hittills tages i anspråk. Sålunda skulle öfvergången från skolan till universitetet förmedlas

och ynglingarne småningom vänjas att arbeta på egen hand, en förmåga, öfver hvars bristande utveckling hos de unga studenterna universitetslärare nu ofta klaga.

Utan att närmare ingå på den nya undervisningsplanens detaljer, hvilket här ej torde vara behöfligt eller lämpligt, vill jag dock till slut framhålla önskvärdheten deraf, att på båda linierna, på den reala lika väl som på den klassiska, *det nationella bildningselementet* mer än hittills må komma till sin rätt. Medan de s. k. fackstudierna, latinet å den ena och matematiken å den andra linien, utan skada torde kunna något inskränkas, bör deremot ökad vikt läggas på studiet af svenska språket och litteraturen, svenska historien och svenska samhällsförfattningen. Då skall det fosterländska lärostoffet, vid sidan af det religiöst-etiska, kunna läggas till grund för och ge en bestämd färg åt den bildning, som meddelas landets ungdom vid läroverken, studiernas rigtning må nu kallas klassisk, real eller rent praktisk.

*Utredning
af hithörande
frågor
önsklig.*

En annan fråga, som flera gånger blifvit satt i samband med omorganisationen af de allmänna läroverken, är den om första klassens indragning. I afseende härå uttalade statsutskottet vid förlidet års riksdag, att öfvervägandet af denna fråga sjelfmant torde erbjuda sig vid utarbetandet af en förändrad undervisningsplan och att det då torde visa sig, huru vida de betänkligheter, som framstälts mot en dylik åtgärd, skulle komma att kvarstå eller befinnas tillräckligt afsevärda i jmförelse med de fördelar densamma skulle medföra. Utan att här närmare inlåta mig på detta ingalunda lättlösta spörsmål, vill jag, med anslutning till detta statsutskottets uttalande om lämpligheten af en dylik utredning, endast framhålla, att anordningen af den ifrågasatta afslutningsklassen med åtföljande afgangsexamen med fördel kan tänkas genomförd alldeles oberoende af nämnda indragning.

Hvad slutligen vidkommer kostnaderna för de af mig ifrågasatta ändringarna i läroverkens organisation, så lära dessa först efter verkställd fackmessig utredning kunna med noggrannhet beräknas. Dock torde kunna förutses, att desamma ej behöfva blifva så stora, att de spela någon afsevärd rol i jmförelse med den högst betydande vinst, som dessa ändringars genomförande i flera afseenden skulle tillskynda vårt högre undervisningsväsen.

Visserligen är, såsom bekant, en utredning i åtskilliga läroverken angående frågor af statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nyligen igångsatt. Men för att den åsyftade utredningen må blifva tillräckligt mångsidig och ledas i en för läroverksfrågans lösning fruktbarande rigtning, synes ett uttalande från Riksdagens sida i ofvanberörda viktiga principfrågor redan nu påkalladt och egnadt att underlätta sakens framgång.

I denna motion hade instämt herrar *J. Persson, M. Arhusiander, Olof Melin, O. A. Brodin, Ivar Månsson, Hans Andersson, Johan Hjelmérus, Th. Nordström, J. H. G. Fredholm, Oskar Nylander, E. Ploman* och *T. Zetterstrand*.

Då utskottet nu går att yttra sig om ifrågavarande motion, kan det till en början icke annat än uttala sitt gillande af den uppfattning, som ligger till grund för densamma, nemligen att en förändring i organisationen af våra allmänna läroverk synes vara af behovet påkallad. De många yrkanden härpå, som sedan åtskilliga år tillbaka allt som oftast framkommit både i offentliga och enskilda förhandlingar, tyckas också gifva vid handen, att denna mening är ganska allmänt utbredd, ehuru å andra sidan röster icke saknats, som med framhållande af det betänkliga i att genom vidtagande af allt för täta förändringar i läroverkens organisation göra dessa till experimentalfält påyrka, att man skulle låta läroverken tills vidare vara i fred och vänta, tills man hunnit se, huru den nuvarande organisationen i längden verkade.

I fråga om den rigtning, i hvilken en reform af läroverken bör ske, kan utskottet icke heller annat än gilla motionärens uppfattning, då han yrkar, att reformen bör gå i den rigtningen, att de båda syften, för hvilka läroverken ha att verka, nemligen att meddela medborgerlig bildning och att lägga grund till fortsatta vetenskapliga studier, böra träda i någon mån i sär inom läroverket derigenom, att *dels* en särskild afslutningskurs jemte dermed förbunden, af viss kompetens åtföljd afgangsexamen anordnas för lärjungar, som vid 15 å 16 års ålder önska sluta sin skolgång, *dels* ock vid slutet af femte klassen en delning sker af läroverkets hittills varande nioåriga kurs i två afdelningar, en lägre och en högre, den ena byggd på den andra, motsvarande de före år 1849 existerande skolformerna gymnasium och skola.

Betydande fördelar synas genom en sådan anordning beredas både dem, som ämna genomgå skolan i dess helhet, och dem, hvilka af en eller annan anledning tidigare lemna studierna. De senare finge tillfälle att inhemta en kurs, som utgjorde ett mera afslutadt helt och som vore för dem af mera omedelbart gagn för inträdet på de praktiska banor, åt hvilka de ämna egna sig, och de besparades frestelsen att för genomgående af skolans öfversta klasser spilla en dyrbar tid, som skulle kunna bättre användas till förberedelse för det blifvande kallet. För dem åter, som genomgå läroverket i dess helhet, skulle vinsten blifva den, att arbetet i de öfversta klasserna, sedan dessa blifvit befriade från en del för teoretiska studier mindre väl skickade ynglingar, skulle kunna bedrivas med vida större intensitet och dermed en fastare grund läggas för fortsatta studier samt större mogenhet förvärfvas för öfvergången till universitetet. Detta sistnämnda syfte skulle utan tvifvel också främjas, derest metoden för undervisningen i den högre afdelningen blefve i någon mån en annan än i den lägre,

så att man lemnade åt lärjungarne något större frihet i deras studier och något mera sökte öfva dem i sjelfverksamhet, hvarjemte borde tagas i öfvervägande, huruvida icke mogenhetsexamen skulle kunna delas på det sätt, att två eller flera ämnen finge afslutas tidigare.

Hvad den ifrågasatta

afgångsexamen vid 15—16-års-åldern

beträffar, torde det vara i alla hänseenden lämpligast, att den, såsom motionären föreslagit, förläggas till en klass, parallel med nedre sjetten klassen, dels emedan först då för de flesta lärjungar den lämpliga tidpunkten är hunnen för inträde i det praktiska lifvet eller i de förskolor, som förbereda dertill, dels emedan efter genomgången af femte klassen kurserna i flera ämnen lättare skulle kunna ordnas så, att en viss afslutning ernåddes, dels ock slutligen därför att det afgörande valet i fråga om en ynglings lefnadsrigtning då säkrare kan träffas. Den farhåga, som uttalats, att den nya afslutningsklassen skulle komma att återverka ofördelaktigt på hela nederskolan i så måtto, att efter dess upprättande undervisningen i de fem lägre klasserna skulle komma att ensidigt bedrifvas i rigtning af att utgöra en förberedelse för det praktiska lifvets värf och grundläggningen för de vetenskapliga studierna bli försummad, anser utskottet icke vara befogad, utan tror fastmer, att undervisningen på det lägre stadiet både kan och bör ordnas så, att den gagnar såväl dem, som skola egna sig åt fortsatta studier, som dem, hvilka ämna utgå i det praktiska lifvet.

I fråga om det sätt, hvarpå man ungefär tänkt sig den föreslagna afslutningsklassen inrättad och bragt i anslutning till läroverkets fem nedre klasser, vill utskottet korteligen, utan att för sin del uttala något godkännande af detaljerna, i afseende å hufvuddragen hänvisa till det förslag till en s. k. praktisk afslutningsklass, hvilket af Nya elementarskolans läroverkskollegii komiterade år 1897 uppgjorts och härhos bifogas (Bil. Litt. A). Visserligen finner utskottet det försök, hvilket vid Nya elementarskolan gjorts att bringa nämnda förslag till verkställighet, på skäl, som af motionären anförts, icke kunna betraktas såsom varande i organisatoriskt afseende vägledande. Men dervid torde dock genom det nitiska arbete, som af lärarne i nämnda klass nedlagts för att lämpa undervisningen efter det nya ändamålet, i metodiskt afseende, i afseende å läroböcker m. m. ha vunnits erfarenheter för meddelande af det slags utbildning, som här är i fråga.

Då afslutad konfirmationsläsning bildar en vigtig vändpunkt i ungdomens lif och statistiken otvetydigt utvisar, att vid genomgången af nedre sjette klassen det allra största antalet af läroverkens lärjungar slutat sin nattvardsläsning (Bil. Litt. B), och då det vida öfvervägande flertalet af lärjungar eller öfver 80 proc. i nämnda klass vid höstterminens slut nått en ålder af 14, 15 eller 16 år, så torde många skäl tala för att slutpunkten af en allmän medborgerlig bildningskurs bör förläggas till detta stadium. Visserligen förete för närvarande nämnda ålderskategorier starka siffror äfven i femte klassen; men dervid är att märka, dels att femte klassen länge betraktats såsom ett slags afslutningsklass för de lärjungar, som der uppnått lämplig afgangsålder, och dels att medelåldern för lärjungarne både å real- och latinlinien i senare tider visat nedåtgående tendens. Blifver en nyupprättad klass, jemnställd med nedre sjette klassen, bestämd till afslutningsklass, torde den normala afgangsåldern på detta stadium i förhållande till den stadgade inträdesåldern vid läroverket snart nog af sig sjelf reglera sig i önskvärd rigtning.

Skall emellertid den föreslagna afslutningsklassen för läroverken och för lärjungarne blifva till verklig nytta, så torde den böra upprättas vid samtliga fullständiga och femklassiga läroverk samt åtföljas af en examen, medförande kompetens för vissa praktiska banor, något som därför i och med dess upprättande lärar böra stadgas. För att utröna, i hvilken utsträckning sådan kompetens skulle kunna vara att påräkna, har utskottet dels från vissa administrativa myndigheter, som vid anställande af åtskilliga under dem lydande tjensteinnehafvare af ifrågavarande examen kunde väntas draga fördel, dels ock från Stockholms handels- och sjöfartsnämnd samt Stockholms fabriksförenings fullmäktige, hvilka styrelser måste anses vara förtrogna med de af dem representerade näringsgrenarnes intressen, förskaffat sig utlåtanden, huruvida en afgangsexamen af ungefär det omfång och förlagd till den ålder, som af motionären föreslagits, skulle med eller utan derpå följande specialkurs kunna anses för deras ändamål lämplig såsom teoretiskt kunskapsmått.

Af de i sådan anledning afgifna utlåtandena, som härhos bifogas (Bil. Litt. C—K), inhemtas i kompetensfrågan hufvudsakligen följande:

Generalpoststyrelsen har såsom sin mening uttalat, att en afgangsexamen af den föreslagna beskaffenheten och omfånget skulle, hvad angår tjenstemän vid postanstalterna, kunna anses för ändamålet lämplig under förutsättning, att vederbörande aspirant efter denna examens afläggande förvärfvade sig öfriga för posttjensten erforderliga insigter och färdigheter genom att, allt efter som lägre eller högre tjenst eftersträfvades, genomgå en eller flera specialkurser. Den, som aflagt den

nya afgangsexamen, skulle komma att i vissa ämnen ega kunskaper och färdigheter, hvilka för närvarande icke besittas af flertalet af dem, som erhålla tillträde till postelevkurs, men hvilka kunskaper och färdigheter för blifvande posttjenstemän äro af vigt. Den hittillsvarande postelevkursen på sex månader, hvilken måste genomgåas af hvarje aspirant, innan han anställles som extra ordinarie postexpeditör, vore ifrågasatt att utvidgas till ettårig och kunde då lämpligen omfatta äfven meddelande af en viss, för postala ändamål önskelig kännedom af franska språket. I sammanhang med denna kursutvidgning kunde den för närvarande för inträde i postverkets tjänst bestämda åldern af 18 år något minskas. Afläggandet af den föreslagna afgangsexamen och genomgåendet af nämnda postelevkurs borde medföra kompetens för befordran till ordinarie postexpeditör och jemväl till postmästare i postverket; men för befordran till kontrollör, postmästare, som utnämnes af Kongl. Maj:t, postinspektör eller postdirektör skulle erfordras att ytterligare efter vissa års tjänstgöring, derest vederbörande befunnes dertill lämplig, hafva genomgått en högre postutbildningskurs.

Telegrafstyrelsen har ansett de nu gällande kompetensfordringarna för de vid telegrafverket anstälde stationstjenstemännen, d. v. s. mogenhetsexamen å reallinien för manlig och afgangsexamen från statens normalskola för flickor eller dermed jemförligt läroverk för qvinlig telegrafelev, innebära en teoretisk utbildning, som är högre än hvad som måste vara nödvändigt, samt att, då den specialkurs, som äfven för närvarande erfordras, i alla händelser komme att omändras och dervid utan svårighet kunde lämpas efter den ifrågasatta tidigare afgangsexamen, intet vore att erinra mot denna examens beskaffenhet och omfång eller mot den årsålder, som för dess afläggande föreslagits. Derfor har telegrafstyrelsen för sin del funnit samma examen vara lämpad att i förening med en derpå följande specialkurs och praktisk tjänstgöring vid telegrafverket tjena som teoretisk kompetensfordran för anställning vid stationstjänstgöringen inom telegrafverket.

Jernvägsstyrelsen, som helt nyligen såsom kompetensvilkor för de flesta tjenstemannabefattningar vid styrelsen och distrikten uppställt intyg om kunskaper, motsvarande de för mogenhetsexamen fastställda i tre ämnen, har till en början erinrat om det kända förhållande, att sedan flera år tillbaka inom statsbaneförvaltningen i ganska stor omfattning så förfarits, att vid inträffande ledigheter stationsinspektorsbefattningar å mindre stationer ersatts med stationsmästarebefattningar samt stations-skrifvarebefattningar med kontorsbiträdesbefattningar, äfvensom att vid inrättandet af nya platser vid stationsförvaltningen dessa likaledes, så

vidt möjligt varit, besatts med personal af betjentgraden. För sin del har styrelsen därför icke kunnat finna annat, än att den i motionen ifrågasatta afgangsexamen, hvad det stora flertalet lägre tjänstemannabefattningar vid linien angår, såsom kompetensfordran är till fyllest, under förutsättning att den efterföljes af en särskild, teoretisk utbildningskurs inom verket, för hvars inrättande styrelsen vore betänkt på att inom kort vidtaga åtgärder. Men för de mera öfverordnade befattningarna vid linieförvaltningen — från de tekniska bortsåges naturligen helt och hållet — syntes denna examen styrelsen icke såsom regel kunna vara tillräcklig och icke heller rätt väl lämpa sig för anställning vid styrelsens egna byråer och vid flertalet af dess kontor.

Generaltullstyrelsen har, under erinran derom, att allt sedan år 1865 mogenhetsexamen och allt sedan år 1831 en åldersgräns af 18 år varit fastställda för behörighet till anställning vid styrelsens byråer och tullverkets lokalförvaltningar, på anförda skäl uttalat den åsigten, att ifrågavarande avslutningsexamen icke lämpligen bör få medföra kompetens för anställning i vare sig ena eller andra tjänstemannagraden inom tullverket.

Domänstyrelsen har väl icke ansett den ifrågasatta afgangsexamen lämpad att uppställa såsom teoretisk kompetensfordran för inträde i den för utbildning af statens skogstjänstemän afsedda högre kursen vid skogsinstitutet, för hvilket ändamål maturitetsexamen alltsedan 1871 varit föreskrifven, men däremot funnit den föreslagna nya afgangsexamen i sådant afseende synnerligen väl lämpad för den lägre kurs vid samma institut, hvilken har till ändamål att utbilda enskilda skogsförvaltare.

Medicinalstyrelsen har ansett, att beträffande veterinärer svårigen kunde ifrågasättas att utbyta den nu föreskrifna mogenhetsexamen mot en föreslagen afgangsexamen från nedre sjette klassen. Men i fråga om apotekselev vore styrelsen af den mening, att elever, som genomgått en sådan afgangspröfning, som i motionen föreslås, under elevtiden på apotek skulle vida bättre än äldre tiders apotekselever, af hvilka man fordrade kunskaper motsvarande öfre sjette klassens genomgångna kurs, kunna förskaffa sig nödig mogenhet för att sedan med fördel tillgodogöra sig den fackutbildning, som lemnas af farmaceutiska institutet. Den tidsvinst, som sålunda skulle uppstå för apotekseleverna, vore så mycket mer beaktansvärd, som erfarenheten visat, att befordran på apotekarebanan vore synnerligen långsam, hvadan farmaceuterna ända till vid pass 45 års ålder finge tjänstgöra mot så anspråkslös aflöning, att den icke kunde anses stå i lämpligt förhållande till den långa utbildningstid, som följde med nödvändigheten att aflägga maturitets-

examen, innan elevtjenstgöringen kunde börja. Men då så nyligen som från och med år 1896 mogenhetsexamen föreskrifvits som vilkor för att vinna anställning såsom apotekselev, ansåg styrelsen icke, att häri någon ändring borde vidtagas, förrän mera erfarenhet i detta afseende vunnits. Hvad åter tandläkareelever anginge, för hvilka sedan år 1879 aflagd mogenhetsexamen uppstälts såsom kompetensfordran, fann styrelsen det vara påtagligt, att en person, som först vid 18 å 20 års ålder skulle börja att arbeta sig in i ett yrke, som erfordrade ganska stor manuel färdighet, hade svårare att tillägna sig denna än den, som börjat sysselsätta sig dermed vid en tidigare ålder. Följden häraf har äfven blifvit den, att vid tandläkareexamina, åtminstone under de senare åren, ett opropotionerligt stort antal bland examinanderna, uppgående stundom till hälften, blifvit underkändt i protesarbetena. Huru vida sagda missförhållande kunde komma att inskränkas eller upphävas derigenom att, såsom numera skett, ett tandläkareinstitut inrättats vid den medicinska högskolan i Stockholm, vore en fråga, hvaröfver medicinalstyrelsen icke ansåge sig kunna afgifva något yttrande, utan syntes lärarekollegiet vid sagda högskola vara den myndighet, som bäst kunde bedöma, huru vida aflagd godkänd maturitetsexamen fortfarande kunde anses erforderlig för anställning såsom tandläkareelev. Skulle lärarekollegiet vara af den åsigt, att denna examen kunde med fördel utbytas mot den i föreliggande riksdagsmotion åsyftade afgangsexamen, hade medicinalstyrelsen för sin del intet att deremot erinra.

Stockholms stads handels- och sjöfartsnämnd har funnit det vara en bjudande nödvändighet, att den nuvarande läroverksorganisationen ändras derhän, att de praktiska yrkenas intressen bättre tillgodoses. Nämnden har därför på det lifligaste instämt i motionens syfte och uttalat såsom sin mening att förberedelserna till ifrågasatt afgangsexamen framför allt böra afse att bibringa lärjungarne sådana insigter och färdigheter, hvilka med minsta möjliga tidsutdrägt kunna göra dem användbara i det praktiska lifvet, antingen de omedelbart efter aflagd examen söka vinna praktisk anställning eller de ämna förvärfa sig vidare utbildning för något särskildt yrke i befintliga yrkesskolor.

Stockholms fabriksförenings fullmäktige hafva likaledes med hänsyn till den nytta, den ifrågasatta anordningen synes kunna medföra ej blott för dem, som söka anställning i industriens tjänst, utan äfven för dem, i hvilkas tjänst inträde sökes, funnit sig tilltalade af motionens syfte samt uttalat ej mindre, att den åsyftade afgangsexamen synes vara egnad att bilda ett godt och lämpligt underlag för inträde i de lägre tekniska skolorna och de af staten understödda handelsskolorna, än äfven att den

tidsperiod, då examen skulle afläggas, eller 15 à 16 års ålder, synes vara väl vald.

Härtill kommer, att äfven för *landsstaten*, enligt hvad utskottet från flera af de vid Riksdagen vistande landshöfdingarne erfarit, den ifrågasatta afgangsexamen skulle åtminstone vid anställande af länsmän blifva af stor brukbarhet.

Af den förebragta utredningen, hvilken, äfven om den icke kan göra anspråk på fullständighet, dock belyser de viktigaste partierna af frågan, framgår såsom resultat, att förutom generaltullstyrelsen, som ansett andra ålders- och kompetensvilkor för sina underlydande tjänstemän vara af nöden, hafva samtliga de statsmyndigheter och representanter för olika näringar, som haft tillfälle att yttra sig öfver förslaget, ställt sig välvilligt till detsamma och mer eller mindre bestämdt uttalat såsom sin mening, att en afgangsexamen vid läroverken af ungefär det omfång och vid den ålder motionären tänkt sig skulle, med eller utan derpå följande specialkurs, i vidare eller trängre omfattning visa sig för ändamålet lämplig; ja, Stockholms handels- och sjöfartsnämnd har till och med betecknat en reform af den nuvarande läroverksorganisationen i åsyftad riktning såsom »en bjudande nödvändighet» och anfört skäl för den uppfattningen, att den föreslagna »afgangsexamen kraftigt borde bidraga att höja bildningsnivån hos dem, som egna sig åt de praktiska yrkena». I sjelfva verket måste det betraktas såsom en ganska märklig omständighet, att så många myndigheter på det förberedande stadium, hvori frågan ännu befunne sig, redan yttrat sig till förmån för förslaget.

Af de sakkunniges uttalanden framgår för öfrigt, att i många fall, t. ex. för de flesta anställningar i handel och yrke och för lägre landtstatstjänster, torde en dylik examen, som vid konfirmationsåldern avslutar en för det praktiska livvets behof afsedd kurs af allmän medborgerlig bildning, vara fullt tillräcklig. I andra fall åter, t. ex. för anställning i en mängd befattningar vid post- och telegrafanstalterna, vid jernvägarne samt möjligen vid antagande såsom apoteks- och tandläkarelev, hvarvid genomgående af en redan påbjuden eller tillämnad specialkurs utgjorde ett vilkor för inträde på banan, torde den ifrågasatta afgangsexamen komma att väl lämpa sig såsom inträdesfordran för en dylik specialkurs. På flera af nu nämnda områden visade sig en tid en stark tendens att få maturitetsexamen, antingen fullständig eller i vissa ämnen, uppställd såsom kompetensvilkor; men följden häraf blef på somliga håll, att man fick åtnöja sig med den sämre delen af studentmaterialet, och på andra, att man rent af kom att lida brist på

qualificerade sökande. Den åsigten har därför hos våra administrativa myndigheter allt mera vunnit insteg, att en mindre och tidigare aflagd afgangsexamen med derpå följande specialkurs för yrket innebure en bättre garanti för att erhålla lämpligt personligt material för besättande af en mängd befattningar än fasthållande af maturitetsexamen såsom kompetensvilkor, ett vilkor, som för öfrigt bunde den blifvande tjensteaspiranten tre år längre vid skolbänken, men dervid ofta komme honom att öferskatta bokstudiers värde och blifva olämplig för praktiska värf.

För den allmänna brukbarheten af en dylik, till läroverkets mellanstadium förlagd mindre afgangsexamen talar äfven, såsom motionären anført, den i våra grannländer under en längre följd af år vunna erfarenheten. I Norge har nemligen »Middelskolens afgangsexamen» (inrättad 1869) och i Danmark »Almindelig Forberedelseseksamen» (inrättad 1881 i st. f. den gamla »Realafgangseksamen» m. fl. dylika äldre examina) städse haft att glädja sig åt växande förtroende både hos allmänheten och hos myndigheterna. Ej nog med att i Norge »Middelskolens afgangsexamen», som der äfven utgör vilkor för intagning i gymnasiet, fordras vid nästan hvarje enskild anställning af någon som helst betydhet; den kräfves vidare af dem, som vilja gå in vid en teknisk skola eller ämna aflägga tandläkareexamen eller söka anställning i postverkets tjenst; på visst sätt aflagd berättigar den till inträde i sjökrigsskolan, till att blifva telegrafistelev, apotekslärling o. s. v. Dessutom tages nämnda examen numera i stor utsträckning af qvinnor, som tänka blifva lärarinnor eller söka anställning på kontor. Liknande är förhållandet med »Almindelig Forberedelseseksamen» i Danmark.

Med denna erfarenhet och ofvan lemnade utredning för ögonen tvekar utskottet icke att såsom sin mening uttala, att inrättandet af en afgangsexamen, ungefärligen af den beskaffenhet och förlagd till det stadium, som i motionen angifvits, bör uppställas såsom ett af de viktigaste målen vid läroverkens omorganisation.

Att denna afgangsexamen till undvikande af ungdomens öfveranstängning och för att ej omintetgöra frukterna af studierna i avslutningsklassen ej bör göras alltför rigorös, utan tvärt om noga lämpas efter ifrågavarande ålderstadiums förmåga, torde knappt behöfva särskildt framhållas. Men då examen skulle åtföljas af kompetens i olika rigtningar, är naturligen af nöden, att den ställes under offentlig kontroll och enhetlig ledning. För att åt densamma inför allmänheten och lärjungarne måtte tilläggas vederbörlig vikt och anseende, bör den vidare ega rum under något högtidligare former än en vanlig årsexamen

och öfver densamma fullständigt afgangsbetyg enligt fastställt formulär meddelas. Huruvida de former, under hvilka denna examen bör afläggas, kunna tänkas något enklare än motionären förutsatt, det torde, liksom äfven omfattningen af den kompetens, som bör åtfölja afläggandet af densamma, böra öfverlemnas åt den kommande utredningen att närmare föreslå.

Hvad angår

öfriga ändringar i läroverksorganisationen,

som af motionären ställts i samband med den nya afslutningsklassens och afgangsexamens inrättande, har utskottet redan inledningsvis uttalat sin anslutning till den viktigaste af dessa, nemligen återupplifvandet af den gamla indelningen af läroverket i tvenne för olika åldrar och olika uppgifter afsedda stadier: skola och gymnasium, hvilka likväl hädaneftersåsom hittills skulle kunna stå under gemensam ledning och begagna gemensamt läroverkshus.

Enligt utskottets uppfattning har uppgifvandet af nämnda, både af psykologiska och af rent praktiska grunder betydelsefulla tudelning af läroverket i flera afseenden menligt inverkat på vårt skolväsendes utveckling efter 1849. Icke minst har detta framträdt deruti, att det lägre stadiet i följd af studentexamens fortplantade tryck nedåt blifvit lidande särskildt i afseende å sin kursfördelning, och att det högre stadiet i följd af lexläsningssystemets fortsättande upp till högsta klassen förlorat den sjelfständiga ställning i afseende å studiernas bedrivande, det fordom intog. Det är att hoppas, att dessa menliga verkningar småningom skulle kunna aflägsnas, om den gamla delningsprincipen åter infördes och hvardera stadiet, såsom motionären föreslagit, organiserades för sitt specifika ändamål: det lägre (klass 1—5) att vara en skola för barna- och öfvergångsåldern med uppgift att meddela allmän medborgerlig bildning, det högre (klass 6:1—7:2) att vara en skola för ynglingåldern med uppgift att gifva förbildning för studier, afsedda att fortsättas vid universitetet eller annan högre tillämpningsskola.

Ur antagandet af denna viktiga princip angående läroverkets delning i tvenne ålders-stadier följa viktiga konsekvenser med afseende å studiernas anordning. Utan att ingå i sådana undervisningsplanens detaljer, hvilka det bör tillhöra en kommande utredning att klargöra, vill utskottet här endast påpeka, huru derigenom möjligheter öppnas att vida mer än hittills inrätta metod och kursfördelning efter de olika åldrarnes behof.

På det högre stadiet bör dervid valfrihet, särskildt i fråga om språken, kunna införas i större omfattning än nu. Vidare bör genom en dylik anordning, såsom i motionen framhållits, undervisningssättet lättare kunna ändras derhän, att gymnasiet, såsom förr var fallet, måtte uppfostra till börjande sjelfständiga studier och sålunda åter blifva ett mellanled mellan nederskolan och universitetet. Den brist på förmåga att drifva vetenskapligt arbete på egen hand, hvaröfver i fråga om våra dagars abiturienter klagomål ofta försports, skulle man derigenom söka få afhjelpat.

Vid den förestående omarbetningen af undervisningsplanen bör derjemte enligt utskottets mening uppställas det af motionären framhållna önskemålet, att det nationella bildningselementet måtte förstärkas. Icke minst bör detta ske derigenom, att inom avslutningsklassen och på gymnasialstadiet tillräcklig tid tillmätas åt modersmålet och historien. Åt lärjungen måste beredas tillfälle att under lärarens ledning få läsa det bästa af våra egna klassiska författare från olika perioder för att rätt bringas att fatta, huru deras framställning står i samband med den inhemska kulturens utveckling. Åt lärjungen måste äfven meddelas en efter stadiet lämpad kännedom af vår statsförfattning och våra samhällsförhållanden, en kännedom, af hvilken han en gång såsom fullmyndig samhällsmedlem bör kunna draga gagn. Särskildt bör på det högre stadiet, der mottagligheten är större och förutsättningarna för att anställa jämförelser med förhållandena annorstädes förefinnas, mera utrymme än hittills gifvas åt en fyllig framställning af fosterlandets historia under senare tider.

I dessa afseenden finnas väl ansatser i den nuvarande undervisningsplanen, men de måste genom anvisande af ökad tid och lämplig kursfördelning förstärkas. Det närmare sättet, hvarpå detta lämpligast bör genomföras, måste öfverlemnas åt den kommande utredningen att föreslå; men utskottet anser ändamålet vara af den vigt, att andra syften här få vika något tillbaka. Våra grannländer, Norge och Danmark, ha i afseende å främjandet af studiet af den inhemska litteraturen, historien och statsförfattningen gått före med exempel, och det i dessa länder lifliga nationalmedvetandet har ej undgått att deraf taga intryck.

Särskildt har utskottet ej kunnat underlåta att taga i öfvervägande det af motionären i samband med hans reformförslag framställda yrkandet, att början af undervisningen i latin skulle framflyttas till nedre sjetten klassen. För en sådan anordning synes i främsta rummet tala den förmån, som skulle ligga deri, att man finge en enhetlig nederskola, och deri, att man kunde för lärjungarne och deras målsmän

framflytta valet af studierigtning till en tid, då anlagen träda mera tydligt fram. En annan förmån skulle, enligt hvad motionären framhållit, vara den, att de främmande språken på skolans mellanstadium (= 4:de och 5:te klasserna) icke skulle så tätt på hvarandra inträda, som nu är fallet. Slutligen skulle äfven genom latinundervisningens framskjutande till 6:te klassen en besparing vinnas, hvarigenom till god del medel skulle kunna erhållas till inrättande af den nya afslutningsklassen.

Beträffande latinstudiets betydelse i våra dagar har, såsom det synes utskottet, icke utan skäl framhållits, att detsamma numera icke kan, förutom för några få undantagsfall, afse latinets användande i tal och skrift, utan endast att kunna tillgodogöra sig innehållet hos latinske författare. Det har då satts i fråga, om icke, för vinnande af den del af detta mål, som kan och bör tillkomma allmänna läroverken, en fyra-årig kurs kunde vara tillräcklig, särskildt om hänsyn toges dertill, att genom den föreslagna afgangsexamen vid konfirmationsåldern med deraf följande kompetens ett stort antal för gymnasialstudier mindre lämpliga lärjungar utan tvifvel skulle dragas ifrån sådana studier och alltså latin-klasserna erhålla ett bättre urval af lärjungar. En viktig omständighet att beakta har ock ansetts vara, att med den utveckling i språkligt hänseende, lärjungen på gymnasialstadiet vunnit, latinets der skulle kunna läsas på ett helt annat och mera fruktbarande sätt än på ett lägre stadium.

Gent emot yrkandet på latinets uppflyttande har dock från andra håll framhållits, att en sådan åtgärd skulle innebära ett allt för stort och ovarsamt steg på reformernas väg, att det skulle allt för mycket försvaga de klassiska studierna i vårt land och sålunda äfven bidraga till att öfver hufvud försvaga den humanistiska bildningen ibland oss och försvåra den vetenskapliga forskningen särskildt på det historiska, teologiska och juridiska området. Derjemte har man erinrat, hurusom det vore opedagogiskt att ytterligare framflytta inlärandet af elementerna i två språk, från vårt så aflägsset liggande som latin och grekiska, ett tillvägagående, som skulle kunna ha till följd, att ett slags skolverksamhet skulle behöfva förläggas äfven till universiteten.

I syfte att åvägbringa ett medlingsförslag mellan de nu antydda, mot hvarandra ganska skarpt stående meningarna och att sålunda, om möjligt, åstadkomma en brygga för genomförandet af förut nämnda reformer på skolans område, om hvilkas lämplighet en mera allmän enighet synes råda, har därför äfven yrkats, att man skulle uppflytta latinets i en del läroverk, men i de öfriga bibehålla den nuvarande anordningen med afseende på detta ämne. Att vissa olägenheter skulle uppstå deri-

genom, att latinundervisningen blefve anordnad på olika sätt i olika skolor, har man väl icke förnekat, men dock icke trott dem bli af den betydelse, att de behöfde verka afskräckande för vidtagande af en åtgärd, som skulle bereda den förmånen, att man finge pröfva de båda metoderna vid sidan af hvarandra. Derigenom kunde vinnas en verklig erfarenhet rörande den enas eller andras företräde, en erfarenhet, som ännu icke kan sägas vara för handen, om ock de vid statens profskola, Nya elementarskolan i Stockholm, allt sedan 1851 gjorda försöken med latinets uppflyttning i detta afseende måste erkännas lemna beaktansvärda lärdomar.

Äfven andra förslag hafva i motionens syfte under tidernas lopp framstälts och diskuterats, men synas icke vare sig nu föreligga eller vara af beskaffenhet att böra komma under utskottets ompröfning.

Rörande denna fråga om latinets ställning inom läroverket har utskottet ansett sig böra endast referera olika yrkanden, som blifvit gjorda, och icke uttala något bestämdt omdöme, hvilket borde stödja sig på en utredning, som enligt sakens natur icke kan åstadkommas af ett riksdagens utskott.

Utskottet får alltså på grund af hvad ofvan blifvit anfördt hemställa,

att Första Kammaren för sin del beslutar, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande inför Riksdagen af förslag till inrättande vid rikets fullständiga och femklassiga allmänna läroverk af en under offentlig kontroll ställd och af viss kompetens åtföljd afgangsexamen för lärjungar, som vid 15—16-års-åldern önska sluta sin skolgång, samt till de ändringar i läroverkens organisation, som dermed stå i samband.

Stockholm den 12 april 1899.

På utskottets vägnar:

E. H. RODHE.

Reservation

af herr *Sandberg*.

Bilaga Litt. A.

Förslag till Undervisningsplan för Afslutningsklassen, upprättadt af läroverkskollegii kommitterade vid Nya Elementarskolan i Stockholm år 1897.

A. Antal undervisningstimmar i hvarje vecka för de särskilda läroämnena i klass 1—6.

Undervisningsämnen	Klass. 1.	Klass. 2.	Klass. 3.	Klass. 4.	Klass. 5.	Klass. 6.	Summa.
Kristendom	3	3	3	2	2	1	14
Modersmålet	5	5	6	4	4	4	28
Tyska	6	7	6	4	4	5	32
Engelska	—	—	—	6	6	(5)	12(17)
Historia	2	3	3	3	3	2	16
Geografi	2	2	3	1	1	2	11
Matematik	4	5	5	5	4	5	28
Naturlära	2	2	2	3	3	—	12
Naturalhistoria	—	—	—	—	—	2	2
Fysik	—	—	—	—	—	2	2
Välskrifning	2	2	1	1	1	1	8
Teckning	1	1	1	1	2	2	8
Bokhålleri	—	—	—	—	—	3	3
Praktiska språköfningar	—	—	—	—	—	2	2
Skrifning på lärorummet	—	—	—	—	—	2	2
	27	30	30	30	30	33	180

B. Lärokurserna i afslutningsklassen.

Kristendom. Kortfattad öfversigt af religionshistorien.

Modersmålet. Litteraturläsning (2 t.). Hufvuddragen af svenska litteraturens utveckling (epokerna), förnämligast genom litteraturprof men äfven delvis med ledning af en kortare litteraturhistoria. Deklamation. Läsning af prosastycken, helst efter en för ändamålet lämpad läsebok.

Talöfningar (1 t.). Referat, diskussionsöfningar med inledande föredrag, memorering af kortare tal o. d.

Uppsatsskrifning (1 t.). Berättelser, beskrifningar, referat, bref o. d.; en uppsats på lärorummet hvar 3:e vecka.

Grammatik, i samband med uppsatsskrifningen: hänvisning, då så befinnes nödigt, till i föregående klasser genomgångna grammatikaliska regler och exempel.

Tyska eller Engelska. Grammatik. Grundlig repetition af formläran samt af det viktigaste i syntaxen, efter en kortare lärobok.

Litteratur. Läsebok; ett sammanhängande prosaarbete af någon modern författare; ett eller flere tidningsnummer jemte sakförklaringar; lämpligt urval af handskrifter.

Vokabulär. Grundlig genomgång och repetition af en lämplig vokabelsamling.

Talöfningar. — Skriftliga öfningar, dels på lärorummet hvar 3:e vecka, dels i hemmet.

Historia (statskunskap). Öfversigt af de olika samhällsformerna; de viktigaste delarne af Sveriges grundlagar och kommunalförfattningar samt af bevillningsförordningen; redogörelse för de mera betydande statsembetsverken.

Geografi. Repetition af de olika verldsdelarnes fysiska förhållanden i jemförande framställning; jemförelse mellan de olika kulturländerna med hänsyn till produkter, industri, handel, samfärdsel, konst och religion samt befolknings- och samhällsförhållanden.

Matematik Geometri (1 à 2 t.). Planimetri och stereometri. I anslutning härtill: »Förhållander, »likformiga trianglar», »rotutdragning af siffertal», »kvadratrötter och kubikrötter äfven efter tabeller. — Enklare öfningar på fältet.

Aritmetik (3 à 4 t.). Repetition med öfning af brukliga genvägar, ränteräkning, handelsrabatt, diskont, obligationer, enklare sammansatt ränteräkning efter tabeller, bolag, medeltal och »blandning». Reduktion mellan svenska och utländska mått- och myntsystem. Ränteräkning vid kreditiv och kontokuranter. Planimetriska och stereometriska sifferuppgifter.

Matematisk skrifning, dels på lärorummet hvar 3:e vecka, dels i hemmet.

Naturalhistoria. (2 t.). Botanik. Genomgång af in- och utländska växter af allmänne betydelse. Enklare växtfysiologiska försök. Parasitsvampar, jästsvampar och bakterier. — Någon öfning i användning af mikroskop.

Zoologi. Menniskokroppens byggnad och förrättningar. Möjligen i sammanhang dermed en s. k. samaritkurs. — Våra husdjur, något utförligare än i de lägre klasserna. För industrien viktiga produkter ur djurriket. Af ryggradlösa djur: viktigare skadeinsekter och maskar.

Fysik. (2 t.). De allmänaste meteorologiska fenomenen. Vigtigare och mera lättfattliga delar af fysiken, hufvudsakligen experimentelt, såsom vågen, termometern, barometern, ångmaskinen, kompassen, glaselektricitetsmaskinen, den elektriska strömmen och dess användning vid telegrafan och telefonen.

Välskrifning. Öfningar i latinsk och tysk stil äfvensom i affärs- och rubrikstil samt rundskrift.

Teckning. Geometrisk ritning. Frihandsteckning: klots och enkla fristående föremål, skuggning efter gips samt croquisritning.

Bokhålleri. En utförlig kurs i enklare bokföring jemte öfning i att uppsätta, efter formulär, räkningar, skuldförbindelser, vexlar, fraktsedlar enklare kontrakt m. m.

Bilaga Litt. B.

A. Antalet konfirmander vid de allmänna läroverken läsåret 1898—1899.

(Källa: uppgifter inhemtade genom ecklesiastikdepartementet.)

Vid de högre läroverken:¹⁾

Klass 1	—	Klass R. 6 : 1	137 ²⁾
» 2	10	» L. 6 : 1	159
» 3	88	» R. 6 : 2	66 ³⁾
» R. 4	190	» L. 6 : 2	103 ⁴⁾
» L. 4	48	» R. 7 : 1	6
» R. 5	263	» L. 7 : 1	9
» L. 5	118	» R. 7 : 2	—
		» L. 7 : 2	—
			<hr/> = 1191

Vid de femklassiga läroverken:⁵⁾

Klass 1	3
» 2	5
» 3	46
» R. 4	104
» L. 4	6
» R. 5	90
» L. 5	16
	<hr/> = 270

Sammandrag: Summa konfirmander 1898—99	1,461.
Deraf före och i klass 6 : 1	1,277.

¹⁾ Utom Umeå, för hvilket uppgifter ännu saknas.

²⁾ Deraf 52 i Stockholm, 12 i Göteborg.

³⁾ » 32 » »

⁴⁾ » 42 » »

⁵⁾ Utom Mariestad och Piteå, för hvilka uppgifter ännu saknas.

B. Antalet höstterminerna 1889, 1894 i de allmänna läroverken (pedagogierna ej medräknade) närvarande lärjungar i klasserna IV—VI:2 som vid slutet af resp. år (31 dec.) uppnått nedannämnda antal lefnadsår. (Källa: Berättelse om statens läroverk för gossar 1889—90 och 1894—95.)

Klass	Linie	Tid	Ej 14		14, ej 15		15, ej 16		16, ej 17		17 el. mer		Summa	
			An-tal	%	An-tal	%	An-tal	%	An-tal	%	An-tal	%	An-tal	%
IV	R	Höstterm. 1889	596	48,7	352	28,7	222	18,1	51	4,2	4	0,3	1225	100,0
		» 1894	710	48,3	463	31,5	229	15,6	60	4,1	7	0,5	1469	100,0
		Medeltal f. båda term.	653	48,5	407,5	30,3	225,5	16,7	55,5	4,1	5,5	0,4	1347	100,0
	L	Höstterm. 1889	640	68,9	180	19,4	79	8,5	22	2,4	8	0,8	929	100,0
		» 1894	561	63,7	197	22,3	85	9,8	25	2,8	12	1,4	880	100,0
		Medeltal f. båda term.	600,5	66,4	188,5	20,8	82	9,1	23,5	2,6	10	1,1	904,5	100,0
LR	Höstterm. 1889	1236	57,4	532	24,7	301	14,0	73	3,4	12	0,5	2154	100,0	
	» 1894	1271	54,1	660	28,1	314	13,4	85	3,6	19	0,8	2349	100,0	
	Medeltal f. båda term.	1253,5	55,7	596	26,4	307,5	13,7	79	3,5	15,5	0,7	2251,5	100,0	
V	R	Höstterm. 1889	122	16,7	259	35,6	225	30,9	96	13,2	26	3,6	728	100,0
		» 1894	156	15,5	347	34,5	328	32,7	139	13,8	35	3,5	1005	100,0
		Medeltal f. båda term.	139	16,0	303	35,0	276,5	31,9	117,5	13,6	30,5	3,5	866,5	100,0
	L	Höstterm. 1889	255	31,0	279	33,9	175	21,2	76	9,2	39	4,7	824	100,0
		» 1894	221	27,2	292	36,0	186	22,9	77	9,5	36	4,4	812	100,0
		Medeltal f. båda term.	238	29,1	285,5	34,9	180,5	22,1	76,5	9,4	37,5	4,5	818	100,0
LR	Höstterm. 1889	377	24,3	538	34,6	400	25,8	172	11,1	65	4,2	1552	100,0	
	» 1894	377	20,7	639	35,2	514	28,3	216	11,9	71	3,9	1817	100,0	
	Medeltal f. båda term.	377	22,4	588,5	35,0	457	27,1	194	11,5	68	4,0	1684,5	100,0	
VI:1	R	Höstterm. 1889	13	3,7	85	24,0	108	30,5	89	25,1	59	16,2	354	100,0
		» 1894	11	2,0	116	20,8	175	31,3	165	29,5	92	16,4	559	100,0
		Medeltal f. båda term.	12	2,6	100,5	22,0	141,5	31,0	127	27,8	75,5	16,6	456,5	100,0
	L	Höstterm. 1889	36	4,5	222	27,5	249	30,9	165	20,4	135	16,7	807	100,0
		» 1894	19	2,7	191	26,6	241	33,6	172	24,0	94	13,1	717	100,0
		Medeltal f. båda term.	27,5	3,6	206,5	27,1	245	32,2	168,5	22,1	114,5	15,0	762	100,0
LR	Höstterm. 1889	49	4,2	307	26,4	357	30,8	254	21,9	194	16,7	1161	100,0	
	» 1894	30	2,3	307	24,1	416	32,6	337	26,4	186	14,6	1276	100,0	
	Medeltal f. båda term.	38,5	3,2	307	25,2	386,5	31,7	295,5	24,3	190	15,6	1218,5	100,0	
VI:2	R	Höstterm. 1889	1	0,5	3	1,4	43	19,5	77	35,0	96	43,6	220	100,0
		» 1894	1	0,3	9	2,6	97	27,9	124	35,6	117	33,6	348	100,0
		Medeltal f. båda term.	1	0,4	6	2,1	70	24,6	100,5	35,4	106,5	37,5	284	100,0
	L	Höstterm. 1889	2	0,3	27	4,1	180	27,2	210	31,8	242	36,6	661	100,0
		» 1894	—	0,0	23	4,0	157	27,3	181	31,4	215	37,3	576	100,0
		Medeltal f. båda term.	1	0,2	25	4,0	168,5	27,2	195,5	31,6	228,5	37,0	618,5	100,0
LR	Höstterm. 1889	3	0,3	30	3,4	223	25,3	287	32,6	338	38,4	881	100,0	
	» 1894	1	0,1	32	3,5	254	27,5	305	33,0	332	35,9	924	100,0	
	Medeltal f. båda term.	2	0,2	31	3,5	238,5	26,4	296	32,8	335	37,1	902,5	100,0	

Till Riksdagens Första Kammares tillfälliga utskott n:o 2.

Sedan vid nu pågående lagtima riksdag såväl inom Första som inom Andra Kammaren väckts motion derom, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande inför Riksdagen af förslag till inrättande vid rikets fullständiga och femklassiga allmänna läroverk af en under offentlig kontroll stäld och af viss kompetens åtföljd afgangsexamen för lärjungar, som vid 15—16-års-åldern önskade sluta sin skolgång, samt till de ändringar i läroverkens organisation, hvilka dermed stode i samband;

samt Första Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 och Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 1 genom sina ordförande i skrifvelse den 25 nästlidne februari gjort framställning att, för utredning af omförmälda motioner, från kongl. generalpoststyrelsen erhålla upplysningar, hvilka kompetensfordringar för närvarande vore gällande för anställande af de under embetsverket lydande administrativa tjänstemän i de lägre graderna, äfvensom huruvida den uti ifrågavarande motioner föreslagna, under offentlig kontroll stälda afgangsexamen, afsedd att afläggas af lärjungar vid 15—16-årsåldern vid utgången från en klass, motsvarande läroverkens nedre sjuete klass, och af beskaffenhet och omfång, som ungefärligen kunde inhemtas af den inom Andra Kammaren väckta motionen i ämnet och af ett ur Nya elementarskolans i Stockholm årsredogörelse 1897 hemtadt särtryck, innehållande ett af läroverkskollegii komiterade utarbetadt förslag till s. k. »praktisk afslutningsklass», skulle kunna anses lämpad att med eller utan derpå följande specialkurs och praktisk tjänstgöring vid verket tjena såsom teoretisk kompetensfordran för anställning vid vissa tjänster, och i så fall i hvilken omfattning,

så har Kongl. Maj:t, med öfverlemnande af ifrågavarande båda motioner äfvensom af ett exemplar utaf ofvannämnda särtryck ur Nya elementarskolans i Stockholm årsredogörelse 1897, i nåder anbefalt generalpoststyrelsen att till eder meddela de sålunda begärda upplysningarna;

och får med anledning deraf styrelsen äran anföra följande.

Hvad först angår gällande kompetensfordringar för anställande af de under generalpoststyrelsen lydande administrativa tjänstemän i de lägre graderna — med hvilken benämning generalpoststyrelsen, med hänsyn jemväl till uttalande, å sid. 10, i den inom Andra Kammaren väckta motionen i förevarande ämne, ansett vara afsedda tjänstemän vid postanstalterna i riket, men ej tjänstemän hos styrelsen — så fordras för närvarande för vinnande af anställning såsom extra ordinarie tjänsteman vid postanstalt att vara 18 år gammal och att hafva genomgått en 6 månader lång postelevkurs; varande för erhållande af sökt tillträde till denna kurs uppställt såsom vilkor att sökanden, derest han icke aflagt godkänd mogenhetsexamen, skall företes af hufvudlärare i vederbörande ämne vid högre allmänt läroverk eller af universitetslärare i ämnet utfärdade betyg om aflagda godkända prof i svensk ämnesskrifning,

allmän och i synnerhet fäderneslandets geografi, aritmetik samt tyska eller franska språket, i hvilka ämnen sökandens ådagalagda kunskaper böra i allmänhet fullt motsvara hvad som fordras i afgangsexamen från högre allmänt läroverk, dock att, der i ett eller annat ämne ett sådant kunskapsmått icke kan vitsordas, i vederbörande betyg bör anmärkas den lärokurs i ämnet, å hvilken det meddelade betyget har afseende. Tillika har föreskrifvits, att sökande, som icke aflagt mogenhetsexamen, skall vid sin ansökning föga jemväl det för honom senast utfärdade terminsbetyg från det läroverk, han tillhört. Sökanden åligger jemväl att förete, jemte prestbevis, läkarebetyg, utvisande huru vida sökanden är fri från lyte och kroppsfel.

I de af generalpoststyrelsen uppställda vilkor för vinnande af tillträde till postelevkurs hafva emellertid på senare tider gång efter annan medgifvits vissa modifikationer med anledning deraf, att det antal sökande, som, med företeende af betyg om aflagd godkänd mogenhetsexamen eller om föreskrifvet kunskapsmått i ofvan angifna särskilda ämnen, anmält sig till deltagande i postelevkurser, befunnits vara otillräckligt för postverkets behof.

Med hittillsvarande postelevkurser har afsetts att genom teoretisk undervisning i förening med praktiska öfningar bibringa eleverna kunskaper och färdigheter, som äro för tjenstgöringen vid postanstalterna nödvändiga, såsom kännedom om gällande post- och postsparbanksförfattningar, insigter i postal geografi, färdighet i uppsättande af tjänsteskrivelser samt i öfversättning af franska och tyska postala texter, särskildt med hänsyn till tjänstekorrespondensen, öfning i postförsändelsers taxering och dirigering samt i postverkets och postsparbankens räkenskapsväsende, o. s. v.

Efter afslutandet af en postelevkurs anställas med deltagarne såväl skriftlig som muntlig examen, och varda de elever, som i denna examen godkännas och hvilka uppnått ofvannämnda ålder af 18 år, af generalpoststyrelsen antagna till e. o. postexpeditörer.

I sammanhang med hvad nu anförts, torde jemväl böra omförmålas, hurusom, i anledning af förslag från generalpoststyrelsen, anslaget till gratifikation m. m. åt tjänstemän och betjente blifvit i postverkets stater för år 1899 höjdt med 2,000 kronor för att sätta styrelsen i tillfälle att bekosta språkkurser för posttjänstemän. Dylika kurser komma i följd deraf att anordnas; men de äro, såsom antydt blifvit, afsedda för personer, som redan vunnit anställning i postverkets tjenst.

Beträffande derefter frågan, huru vida den i de nämnda motionerna föreslagna afgangsexamen från allmänt läroverk skulle kunna anses lämpad att med eller utan derpå följande specialkurs och praktisk tjenstgöring vid postverket tjena såsom teoretisk kompetensfordran för anställning vid vissa posttjänster,

får generalpoststyrelsen såsom sin mening uttala, att, hvad angår tjänstemän vid postanstalterna, en afgangsexamen af föreslagna beskaffenhet och omfång skulle kunna anses lämplig för berörda ändamål under förutsättning, att efter denna examens afläggande vederbörande förvärfvade sig öfriga för posttjensten erforderliga insigter och färdigheter genom att, allt efter som lägre eller högre tjenst eftersträfvades, genomgå en eller flera specialkurser.

Härvid anser sig generalpoststyrelsen böra särskildt fästa uppmärksamheten derå, att i den föreslagna afgangsexamen från allmänt läroverk icke skulle ingå pröfning i franska språket. Detta språk måste emellertid, framför allt på grund af de inom verldspostföreningen gällande bestämmelser, ur postal synpunkt betraktas såsom minst lika viktigt som det tyska och viktigare än det engelska språket, i hvilka båda sist-

nämnda språk prof skulle vid den föreslagna afgangsexamen afläggas. Tillfälle måste alltså beredas att under de specialkurser, som må varda anordnade inom postverket, må kunna förvärfvas för posttjensten erforderlig kunskap och färdighet i franska språket.

Hvad nu blifvit sagdt innebär icke från generalpoststyrelsens sida någon anmärkning mot den ifrågakända planen för den i de nämnda motionerna föreslagna nya afgangsexamen från allmänt läroverk. Enligt de nu gällande, ofvan anförda bestämmelserna rörande villkoren för tillträde till postelevkurs är ju kunskap i franska språket icke obligatorisk för att varda antagen till postelev; men så har ock, med den internationella postutvexlingens starka tillväxt och allt större kraf, behofvet att ega tillgång till ett tillräckligt antal posttjenstemän med nödig kunskap och färdighet särskildt i franska språket tagit sig uttryck i generalpoststyrelsens ofvan nämnda, numera bifallna förslag om medels anvisande till anordnande af språkkurser för posttjenstemän.

Utan att i öfrigt ingå på vidare närmare yttrande rörande planen för den föreslagna nya afgangsexamen och den afslutningskurs, som skulle föregå densamma, anser sig dock generalpoststyrelsen böra uttala, att enligt nämnda plan den, som aflagt den nya afgangsexamen från allmänt läroverk, skulle komma att i vissa ämnen besitta kunskaper och färdigheter, som för närvarande icke besittas åtminstone af flertalet af dem, som erhålla tillträde till postelevkurs, men hvilka kunskaper och färdigheter för blifvande tjenstemän vid postanstalterna äro af vigt.

Den ifrågakända undervisningen i enklare bokföring inom den tilltänkta afslutningsklassen komme i nyssberörda hänseende att varda af särskild betydelse.

Beträffande omfattningen af den postelevkurs, som den, hvilken aflagt den föreslagna nya afgangsexamen från allmänt läroverk, skulle hafva att genomgå för vinnande af anställning såsom extra ordinarie postexpeditör, anser sig generalpoststyrelsen nu kunna inskränka sig till det yttrande, att tidslängden för denna kurs ej synes kunna sättas kortare än ett år. Redan under nuvarande förhållanden har det understundom syns, som om önskvärdt vore att utsträcka postelevkursen utöfver sex månader.

Afven med den antydda förlängningen af postelevkursen skulle emellertid, då den föreslagna afgangsexamen vore afsedd att afläggas af lärjungar vid 15—16-års-aldern, kunna inträffa, att fordringarna för vinnande af anställning såsom extra ordinarie postexpeditör hunne af en eller annan aspirant fullgöras, innan han uppnått den för närvarande bestämda åldern af 18 år; men detta åldersmätt torde måhända kunna i någon mån minskas, helst som genom förlängning af elevkursen vunnnes möjlighet att, noggrannare än nu kan ske, pröfva vederbörande aspiranterns lämplighet för anställning vid postverket.

Den föreslagna nya afgangsexamen från allmänt läroverk med derefter följande postelevkurs borde, enligt generalpoststyrelsens mening, för dem, som, efter det de aflagt nämnda examen och behörigen genomgått elevkursen, blifvit af styrelsen antagna till extra ordinarie postexpeditörer, medföra kompetens för befordran till ordinarie postexpeditör och jemväl till postmästare i postverket, d. v. s. föreståndare för postkontor af lägre klass än den nuvarande 4:de. Dessa lägre postmästaretjänster tillsättas af generalpoststyrelsen.

Hvad åter angår kontrollörtjenst vid postverket, postmästaretjenst, som tillsättes af Kongl. Maj:t, samt befattning såsom postinspektör eller postdirektör, anser generalpoststyrelsen mera omfattande kompetensvilkor vara af nöden.

Den, som vunnit inträde i postverket på den föreslagna nya afgangsexamen från allmänt läroverk jemte en derefter följande postelevkurs och sedermera eftersträfvade annan anställning än postexpeditörstjänst eller lägre postmästarebefattning, borde, efter styrelsens uppfattning, beredas tillfälle att, om han pröfvades vara dertill kvalificerad, genomgå en högre postutbildningskurs. Med den utveckling och den omfattning, poströrelsen numera ernått och synes allt vidare ernå, samt de större fordringar jemväl i teoretiskt hänseende, som i anledning deraf måste ställas särskildt på de högre funktionärerna vid postverkets distrikts- och lokalförvaltningar, skulle en dylik högre postutbildningskurs för visso blifva af stor betydelse för posttjänsten. Fråga om anordnande af en sådan kurs har ock mer än en gång varit å bane.

Stockholm den 3 mars 1899.

F. H. SCHILYTERN.

Herman Askberg.

Bilaga Litt. D.

Till Riksdagens Första Kammares tillfälliga utskott n:o 2.

Genom nådigt bref den 1 innevarande månad har Kongl. Maj:t anbefalt kongl. telegrafstyrelsen att till Första Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 och till Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 1 meddela af utskotten, för utredning af två inom Riksdagen väckta motioner, begärda upplysningar *dels* om hvilka kompetensfordringar för närvarande vore gällande för anställande af de under kongl. styrelsen lydande administrativa tjänstemän i de lägre graderna, *dels* huruvida den i nämnda motioner föreslagna, under offentlig kontroll ställda afgangsexamen kunde anses lämpad att med eller utan derpå följande specialkurs och praktisk tjänstgöring vid telegrafverket tjena såsom teoretisk kompetensfordran för anställning vid vissa tjänster och i så fall i hvilken omfattning; och får kongl. telegrafstyrelsen med anledning häraf meddela följande.

De nu gällande kompetensfordringarna för de vid telegrafverket anstälde tjänstemän, för hvilka endast den föreslagna afgangsexamen kan tänkas vara lämpad, eller stationstjänstemännen, äro intagna i §§ 120 och 122 af senare delen af instruktionen för stationstjänstgöringen vid telegrafverket i riket, af hvilken instruktion härjemte ett exemplar öfverlemnas.

Då dessa fordringar innebära en teoretisk utbildning, som är högre än hvad som måste anses vara nödvändigt, samt den specialkurs, som äfven för närvarande erfordras, i alla händelser kommer att omändras och dervid utan svårighet kan lämpas efter den ifrågasatta tidigare afgangsexamen, har kongl. telegrafstyrelsen, som för öfrigt icke haft något att erinra mot denna examens beskaffenhet och omfång eller mot den årsålder, som för dess afläggande föreslagits, för sin del funnit samma examen vara lämpad att i förening med en derpå följande specialkurs och praktisk tjänstgöring vid telegrafverket tjena såsom teoretisk kompetensfordran för anställning vid stationstjänstgöringen inom telegrafverket.

Utdrag af kongl. styrelsens protokoll denna dag, innefattande undertecknad Wennmans skiljaktiga mening, varder härhos bifogadt.

Stockholm den 3 mars 1899.

ERIK STORCKENFELDT.

M. WENNMAN.

HERMAN RYDIN.

B. STAFSING.

Ernst Carlberg.

Utdrag af protokollet, hållet hos kongl. telegrafstyrelsen den 3 mars 1899.

Närvarande:

Generaldirektören och Kommendören m. m. E. STORCKENFELDT,
Byråchefen m. m. M. WENNMAN,
t. f. Byråchefen H. RYDIN samt
t. f. Byråchefen F. B. STAFSING.

S. D. Byråchefen Wennman föredrog Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse den 1 dennes, genom hvilken telegrafstyrelsen anbefalts att till Första Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 och Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 1 meddela af utskotten för utredning af två inom Riksdagen väckta motioner begärda upplysningar, dels hvilka kompetensfordringar vore för närvarande gällande för anställande af de under embetsverket lydande administrativa tjänstemännen i de lägre graderna, dels huruvida den i nämnda motioner föreslagna, under offentlig kontroll ställda afgangsexamen kunde anses lämpad att tjena såsom teoretisk kompetensfordran för anställning vid vissa tjänster och i så fall i hvilken omfattning.

Generaldirektören Storckenfeldt yttrade: »Då den fråga, som i de det nådiga brevet bilagda motionerna bragts på tal, synes mig ega en för det allmänna lifvet särskildt stor betydelse, anser jag mig böra vid det tillfälle, som nu gifvits kongl. telegrafstyrelsen att derom yttra sig, inom kongl. styrelsen något närmare angifva den ställning, som jag personligen intager till denna fråga.

Under flera år har, som bekant pågått, en af olika behof framkallad sträfvan att vinna en omorganisation af undervisningsväsendet vid våra allmänna läroverk i sådant syfte, att inom dem skulle beredas tillfälle för lärjunge att vid en något tidigare ålder genomgå en avslutningskurs som innebure en tillräcklig teoretisk utbildning för en mängd praktiska värf. Bemödandena härutinnan hafva likväl hittills strandat hufvudsakligen på den grund, att man ej varit öfverens om hvilka ämnen en dylik kurs skulle omfatta. Emellertid synes man nu slutligen hafva kommit denna frågas lösning så nära, att utsigt finnes till att enhet kan nås angående de ämnen, som böra ingå i en tidigare avslutningskurs, och sedan frågan om införande af en tidigare afgangsexamen blifvit föremål för den nu församlade Riksdagens behandling, hafva de embetsverk, för hvilka en dylik examen skulle kunna tänkas vara lämplig såsom teoretisk kompetensfordran till vissa tjänster, blifvit satta i tillfälle att yttra sig om densammas lämplighet derutinnan.

Vid jemförelse, hvad telegrafverket beträffar, af de kompetensfordringar, som för närvarande äro gällande för anställning såsom stationstjensteman — den enda anställning inom verket, för hvilken den ifrågasatta afgangsexamen kan tänkas lämpad —, med den teoretiska utbildning, som innefattas i denna afgangsexamen, vill jag till en början framhålla, att ehuru de nuvarande kompetensfordringarne måste

förefalla väl höga, någon ändring af desamma likväl ej har af mig ansetts böra ifrågasättas förr, än den sedan en tid tillbaka på dagordningen uppkomna frågan om en praktisk afslutningskurs vid någon af läroverkens lägre klasser vunnit sin lösning. När nu till närmare granskning föreligger ett förslag till en sådan afslutnings-examen, måste jag, som naturligtvis ingalunda kan göra någon erinran mot de deri föreslagna kunskapsmåten i de ämnen, deri betyget »godkänd» i studentexamen för n rvarande ej är föreskrifvet, likaledes finna insigterna i tyska och engelska språken våra fullt tillräckliga, hvaremot i ämnena fysik och matematik ytterligare någon utbildning kräfves, likasom två för den fullständiga telegrafjäntstemannakompetensen till en viss omfattning erforderliga ämnen, nemligen kemi och franska språket, icke alls återfinnas i den föreslagna afgangsexamen. Skulle jag då inskränka synpunkten allenast till telegrafjäntstens, blefve frågan om den föreslagna examens lämplighet enkelt nog besvarad sålunda, att derest i densamma inrymdes högre kunskapsmått i fysik och matematik äfvensom två nya ämnen: kemi och franska språket, eller med andra ord allt hvad som fordras för att vinna anställning speciellt vid telegrafverket, så kunde icke något finnas mot densamma att i öfrigt erinra. Men då denna fråga, såsom jag här ofvan antydt, har en betydligt vidsträcktare innebörd såsom afseende att fylla ett inom det praktiska lifvet länge känt behof, synes mig just kongl. telegrafstyrelsen, hvars eget verksamhetsområde nästan uteslutande tillhör det praktiska lifvet, böra se denna fråga från en allmänare och större synpunkt, helst som enligt min åsigt kongl. styrelsen utan svårighet äfven kan göra det. Kongl. styrelsen bör göra det, emedan det för telegrafverket gäller endast ett antal af allra högst tjugu adepter årligen, hvilket ju är ett försvinnande fåtal i jemförelse med den mängd unge män, för hvilkas teoretiska utbildning den föreslagna afgangsexamen är afsedd. Kongl. styrelsen kan äfven göra det, emedan den speciella utbildningskurs som måste finnas för att i förening med praktisk tjenstgöring dana en telegrafjäntsteman, i alla händelser och utan hänsyn till nu föreliggande fråga måste undergå förändring i flera afseenden, och det dervid, efter mitt förmenande, icke skall möta någon svårighet att ordna den nya specialkursen så, att de blifvande tjänstemännen bibringas den kunskap i kemi och franska språket samt den utbildning i fysik och matematik, som kan utöfver den föreslagna afgangsexamen erfordras.

I detta sammanhang kan jag slutligen ej underlåta att särskildt betona den direkta och enligt min åsigt oomtvistliga fördel, som jag funnit den föreslagna afgangsexamen medföra derutinnan, att tidsåldern för dess afläggande tre år tidigare, än nu är fallet, lemna i verkets händer dess blifvande tjänstemän, för hvilka, såsom i motionerna framhålles, ett tidigare handläggande af dithörande sysslor betyder vida mera än ytterligare dessa års qvarsittande på skolbänken.

På de grunder jag nu anført anser jag att kongl. styrelsen icke bör lägga något hinder i vägen för den ifrågasatta afgangsexamens införande genom att göra någon erinran emot densammas lämplighet och tillräcklighet såsom teoretisk kompetensfordran för anställning vid stationstjenstgöringen inom telegrafverket — icke ens genom att angifva de i sig sjelf obetydliga och vid verkets specialkurs lätteligen tillgodosedda fordringar, som eljest skulle kunnat ställas på denna examen för att få den att till alla delar motsvara en blifvande telegrafstationstjänstemans teoretiska kompetens.»

Härefter beslöt kongl. styrelsen att till Riksdagens ofvanberörda utskott aflåta skrivelser af den lydelse registraturen för dagen utvisar.

Mot kongl. styrelsens beslut anmälde föredraganden, byråchefen M. Wennman sin afvikande mening, och anförde dervid följande:

Såsom kompetensfordringar för inträde i telegrafverket i och för utbildning till stationstjensteman vore nu föreskrifvet, att sökanden skulle hafva aflagt fullständig afgangsexamen vid högre elementarläroverk eller vid teknisk elementarskola, och att han dervid erhållit betyget *godkänd* i matematik, fysik och kemi till det omfång som fordrades på reala linien, samt i franska, tyska och engelska språken, dock med tillstånd äfven för sådan inträdessökande, som aflagt fullständig afgangsexamen från elementarläroverk, utan att hafva erhållit föreskrifna betyg, att vinna inträde så vida han antingen företedde vederbörliga kompletteringsbetyg i de ämnen, hvori betyg fordrades, men icke funnes i afgangsbetyget, eller ock inför en af styrelsen förordnad examenskommission i samma ämnen underginge särskild pröfning och dervid blefve godkänd.

Föredraganden kunde med stöd af mångårig erfarenhet vid stationstjenstgöringen och såsom lärare och föreståndare vid telegrafverkets undervisningsanstalt vitsorda, att nu gällande inträdesfordringar i *ofvannämnda sex ämnen*, matematik, fysik och kemi samt franska, tyska och engelska språken icke vore i ringaste mån öfverdrifna, och återopades dervid i afseende å de tre språken, att godkända insigter i dessa fordrats allt ifrån den första tiden då det elektriska telegrafverket blef ordnad i Sverige samt att anspråken på språkkunskap blifvit snarare ökade än minskade på senare tiden, då antalet per telefon befordrade telegrammer år från år vuxit, och äfven handläggningen af s. k. code-telegrammer såväl per telegraf som per telefon gjort en mera allsidig språkbildning högst nyttig och nödvändig. Kunskap i matematik, fysik och kemi vore behöflig för inhemtande af en äfven blott elementär kurs i telegrafi; fordringarne i matematik höjdes på förslag af dåvarande föreståndaren för telegrafverkets undervisningsanstalt, sedermera byråchefen Nyström, till de för mogenhetsexamen på *reala* linien föreskrifna, i den af telegrafstyrelsen år 1878 afgifna förnyade instruktionen för stationstjenstgöringen i riket. I alla öfriga ämnen utom de sex här nämnda, funne sig äfven föredraganden fullt tillfredsställd med de kunskapsmått, om hvilkas inhemtande den föreslagna afgangsexamen skulle komma att lemna vitsord.

För att emellertid äfven hvad telegrafverket vidkomme så långt möjligt vore tillmötesgå den allmänna önskan, att kunna för tjensteman i de lägre graderna nedsätta kompetensfordringarne, ville föredraganden tillstyrka, *dels* att de föreslagna kunskapsmåten för den nya afgangsexamen måtte i tyska och engelska språken samt i fysik anses nöjaktiga, så att betyget »godkänd» i berörda afgangsexamen skulle i dessa ämnen vara tillfyllest för inträde i telegrafverket, *dels* att inträdesfordringarne i kemi skulle helt och hållet bortfalla, enär detta ämne, jemte hvad utöfver det föreslagna kunskapsmålet i fysik erfordrades för inträde i telegrafverket, kunde utan svårighet upptagas i den tekniskt-praktiska lärokurs, hvilken fortfarande måste ingå i den fullständiga utbildning till telegrajtjensteman; *dels* ock slutligen, att, derest nu gällande kurser i algebra och franska språket finge bibehållas i elementarskolans femte klass och ytterligare utbildning deri meddelas i afslutningsklassen, »godkända» insigter jemväl i dessa ämnen, skulle få anses nöjaktiga, och sålunda den föreslagna afgangsexamen i dess helhet gälla för inträde för tjenstemän vid telegrafverket.

Om deremot sist anförda förslag om bibehållande i den nya afgangsexamen af algebra och franska språket icke kunde genomföras, ansåge sig föredraganden böra förorda, att för inträde vid telegrafverket skulle, utom den nya afgangsexamen

fordras antingen kompletteringsbetyg i franska språket och matematik åtminstone till det omfång, som fordras för mogenhetsexamen på klassiska linien eller ock efterpröfning vid inträdet. Denna komplettering eller efterpröfning borde ej nedsätta den föreslagna afgangsexamens värde mera, än hvad de nu gällande inträdesfordringarne nedsatte studentexamens värde för sådana inträdessökande, hvilka i nämnda examen icke erhållit betyget »godkänd» i föreskrifna ämnen. Att åter uti den särskilda telegrafkursen upptaga ämnena algebra och franska språket till det omfång, som motsvarade åtminstone tre års kurs i elementarskolan kunde föredraganden icke tillråda, enär detta skulle helt och hållet förrycka berörda telegrafkurs, som nu omfattade endast tekniska och praktiska ämnen, hvilka icke inhemtades i lärdomsolor, samt skulle dessutom förlänga densamma högst betydligt, och derigenom försorsaka kostnad och tidsutdrägt så väl för telegrafverket som för den inträdessökande; detta förhållande ansåges hafva så mycket större betydelse, som här vore fråga om vanliga skolämnena, hvori undervisning meddelades i samtliga fullständiga elementarläroverk och sålunda lätt kunde inhemtas före inträdet i telegrafverkets lärokurs. Föredraganden hade visserligen förnummit, att kongl. generalpoststyrelsen afsåge att uti sin postelevkurs kunna upptaga franska språket, derest detta ämne ej blefve upptaget i den nya afslutningsexamen; men denna olikhet vore lätt förklarlig deraf, att kunskap i franska språket för posttjenstemän icke behöfdes till samma omfång, som för telegraftjenstemän, enär de förre hade att befatta sig allenast med försändelsernas utanskrifter och ifyllningen af dertill hörande tjänstebblanketter, hvilket erfordrade kännedom hufvudsakligen om brukliga tekniska termer; då deremot telegraftjenstemannen dessutom måste kunna rätt taxera, afläsa och telefonera telegrammer på franskt språk, af hvilket innehåll som helst.

Stockholm som ofvan.

Enligt protokollet:
Carl G. Bertholff.

Till Riksdagens Första Kammares tillfälliga utskott n:o 2.

Sedan för utredning beträffande två inom Riksdagen väckta motioner om inrättande vid fullständiga och femklassiga allmänna läroverk af en särskild afgangsexamen för lärjungar, som vid 15—16-års-åldern önskade sluta sin skolgång, Första Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 och Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 1 genom sina ordförande i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 25 nästlidne februari gjort framställning om erhållande från kongl. jernvägsstyrelsen af upplysningar, *dels* hvilka kompetensfordringar för närvarande vore gällande för anställande af de under kongl. styrelsen lydande administrativa tjänstemän i de lägre graderna, *dels* ock huruvida och i så fall i hvilken omfattning den i nämnda motioner föreslagna, under offentlig kontroll ställda afgangsexamen — afsedd att afläggas af lärjungar vid 15—16-års-åldern vid utgången från en klass, motsvarande läroverkets nedre sjetje klass, och af beskaffenhet och omfång, som kunde ungefärligen inhemtas å sidorna 9 och 10 i motionen n:o 214 inom Andra Kammarerna samt å sidorna 13 och 14 af läroverkskollegiets vid Nya elementarskolan i Stockholm komiterades förslag till s. k. »Praktisk afslutningskurs» — kunde anses lämpad att med eller utan derpå följande specialkurs och praktisk tjänstgöring vid verket tjena såsom teoretisk kompetensfordran för anställning vid vissa tjänster, så har Kongl. Maj:t genom nådig skrifvelse den 1 innevarande mars anbefalt jernvägsstyrelsen att till Eder meddela de sålunda begärda upplysningarna.

Med anledning häraf får kongl. jernvägsstyrelsen anföra följande.

Före ingången af år 1898, då instruktionen för jernvägsstyrelsen med underlydande distriktsförvaltningar af den 15 oktober 1897 började att tillämpas, gälde för erhållande af ordinarie anställning vid statens jernvägstrafik enligt äldre instruktioner, förutom vissa vilkor i fråga om svensk medborgarrätt och fräjd, ålder, helse-tillstånd m. m., den fordran, att vederbörande skulle »förete bevis om eller undergå sådana kunskapsprof, som styrelsen funne nödiga». Några allmänna föreskrifter angående hvilka kunskapsprof styrelsen funnit vara för de olika befattningarna nödiga, hade emellertid icke utfärdats; och någon bestämdare praxis kunde icke heller sägas hafva i detta hänseende utvecklats beträffande de lägre tjänstemannabefattningarna, än att för erhållande af anställning såsom ordinarie tjänsteman vid trafikafdelningen, och särskildt dess linieförvaltning, under senaste tiden derförut i allmänhet gjorts gällande följande vilkor, nemligen:

- a) intyg om kunskaper, motsvarande flyttning från sjetje till sjunde klassen i statens högre allmänna läroverk, dock med företräde för den, som aflagt mogenhets-examen;
- b) fyra till sex månaders vistelse utomlands samt intyg om derunder förvärfvad förmåga att någorlunda reda sig med ett af kulturspråken; samt

c) särskildt för telegrafister: godkänd examen från telegrafverkets undervisningskurs för manliga elever.

I §§ 50 och 87 af nu gällande instruktion har för tjänstemannabefattningar i allmänhet vid styrelsen och distrikten — d. v. s. för alla dylika befattningar med undantag af vissa uppräknade — i öfverensstämmelse med 1893 års jernvägskomités förslag uppstälts den fordran, att vederbörande bör hafva aflagt »antingen afgangsexamen från högre allmänt läroverk, handelsinstitut eller teknisk elementarskola eller ock kunna förete intyg om kunskaper, motsvarande de för mogenhetsexamen fastställda, i vissa ämnen, deri enligt styrelsens bepröfvande ett sådant kunskapsmått är för jernvägstjensten erforderligt.» I detta senare hänseende har styrelsen genom beslut den 1 mars 1898 uppställt intyg om kunskaper, motsvarande de för mogenhetsexamen fastställda, i, förutom modersmålet, minst två af ämnena 1) historia och geografi, 2) matematik samt 3) ett af de såsom ämnen i mogenhetsexamen ingående lefvande språk; och har vid tillämpning häraf, hvad qvinliga tjänstemän angår, såsom intyg om vederbörliga insigter i modersmålet, historia och geografi samt lefvande språk godkänts betyg om afgangsexamen från 8-klassigt elementarläroverk för flickor.

Hvad derefter angår frågan, huruvida och i hvilken omfattning den i motionerna föreslagna afgangsexamen kan anses lämpad att tjena såsom teoretisk kompetensfordran för anställning vid vissa tjänster vid jernvägsstaten, så tillåter sig styrelsen till en början erinra om det kända förhållande, att sedan flera år tillbaka inom statsbaneförvaltningen i ganska stor omfattning så förfarits, att vid inträffande ledigheter stationsinspektorsbefattningar å mindre stationer ersatts med stationsmästarebefattningar samt stationsskrifvarebefattningar med kontorsbiträdesbefattningar, äfvensom att vid inrättandet af nya platser vid stationsförvaltningen dessa likaledes, så vidt möjligt varit, besatts med personal af betjentgraden. Då alltså antalet tjänstemän inskränkts till allenast sådana platser, der en relativt högre bildning ansetts erforderlig, ligger det uppenbarligen vikt uppå att man för dessa återstående befattningar icke uppställer för låga teoretiska kompetensfordringar. För sin del kan styrelsen emellertid icke finna annat, än att den af motionärerna ifrågasatta afgangsexamen i detta hänseende, hvad det stora flertalet lägre tjänstemannabefattningar vid linien angår, är till fyllest, under förutsättning att den efterföljes af en särskild, teoretisk utbildningskurs inom verket, för hvars inrättande styrelsen är betänkt på att inom kort vidtaga åtgärder. För de mera öfverordnade befattningarna vid linieförvaltningen — från de tekniska bortses naturligen helt och hållet — synes den emellertid icke såsom regel kunna vara tillräcklig; och för anställning vid styrelsens egna byråer och vid flertalet af dess kontor torde den icke heller rätt väl lämpa sig, då en större allmänbildning här bör kunna påräknas.

Stockholm den 20 mars 1899.

TH. NORDSTRÖM.

SVEN GYLLENSVÄRD.

Per Kjellin.

Bilaga Litt. F.

Till Riksdagens Första Kammares tillfälliga utskott n:o 2.

Sedan i och för utredning af två inom Riksdagen väckta motioner I och Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 1 hos Kongl. Maj:t gjort framställning om erhållande från generaltullstyrelsen af upplysningar i nedan angifna afseenden, har Kongl. Maj:t anbefalt generaltullstyrelsen att meddela eder de sålunda begärda upplysningarne; och får i anledning häraf styrelsen äran anföra följande.

De afseenden, i hvilka upplysningar begärts, äro:

1:o. Hvilka kompetensfordringar äro för närvarande gällande för anställande af de under embetsverket lydande administrativa tjänstemän i de lägre graderna?

2:o. Skulle den i nämnda motioner föreslagna, under offentlig kontroll ställda afgangsexamen, afsedd att afläggas af lärjungar vid 15—16-års-åldern vid utgången från en klass, motsvarande läroverkens nedre sjetta klass, och af beskaffenhet och omfång, som ungefärligen kunde inhämtas af två vid det nådiga brevet fogade bilagor, kunna anses lämpad att med eller utan derpå följande specialkurs och praktisk tjänstgöring vid verket tjena såsom teoretisk kompetensfordran för anställning vid vissa tjänster och i så fall i hvilken omfattning?

De till generaltullstyrelsens byråer och tullverkets lokalförvaltningar hörande tjänstemän indelas i tre grader. Såsom gemensamt vilkor för behörighet till anställning i nämnda grader har Kongl. Maj:t genom nådiga kungörelsen den 12 maj 1865 föreskrifvit afgangsexamen vid högre elementarläroverk. Härjemte har Kongl. Maj:t den 1 oktober 1831, i sammanhang med utfärdande af nytt tjänstgöringsreglemente för tullverket, stadgat, att ingen må anmälas till inträde i tullverket, som ej fyllt 18 år. Några särskilda kompetensvilkor, gällande för anställning endast i vissa tjänstegrader inom tullverket, förefinnas för närvarande icke.

För bedömande af frågan, huru vida omförmälda kompetensfordringar kunna, på sätt i ofvannämnda motioner ifrågasatts, i någon mån sänkas, lär hänsyn böra tagas till de anspråk, som i allmänhet och särskild ur synpunkten af teoretisk förbildning ställas på en tjänsteman i tullverket. De uppdrag, som anförtros en tulltjänsteman, äro af både omfattande, ansvarsfull och grannliga beskaffenhet. För deras nöjaktiga fullgörande erfordras, att han förvärfvat icke blott den grad af humanistisk bildning, som sätter honom i stånd, bland annat, att med viss färdighet behandla de för tjänsten viktigaste främmande språken, tyska, franska och engelska, samt att gifva en till innehåll och form riktig skriftlig framställning åt förekommande utlåtanden och förklaringar, utan äfven den mognad i omdömet, som bereder honom möjlighet att sjelfständigt tolka och tillämpa de olika och ofta svårtydda författningar, hvilkas iakttagande ankommer på tullmyndigheterna, såsom tullstadgan och andra tullförfattningar, skeppsmätningarförfattningarne och vissa författningar rörande far-

soter. Dessa anspråk kunna möjligen synas höga, särskildt i fråga om tjänstemännen i lägsta graden, men tillika måste i betraktande tagas, att t. ex. en kammarskrifvare skall besitta kvalifikation för skötande, i synnerhet på de mindre tullplatserna, af fullt sjelfständiga, med beskattning och ansvar förenade göromål samt kunna förordnas å och befordras till högre, med än större ansvar förenade tjänster. Oaktadt sålunda dessa anspråk måste, enligt styrelsens åsigt, ställas på en tulltjänsteman, oafsedt hvilken grad han tillhör, vill styrelsen dock icke bestrida, att den i motionerna föreslagna afslutningsexamen kan, helst om deri ingår, jemte öfriga ifrågasatta ämnen, äfven franska språket samt större fordringar än som beräknats ställas på modersmålets behandling, anses i och för sig medföra tillräcklig teoretisk förbildning för anställning såsom tulltjänsteman. Fordran på uppnädd 18 års ålder för dylik anställning kan deremot, af hänsyn till de med ansvar förenade göromål, som anförtros en tulltjänsteman, och det förmanskap eller åtminstone öfverordnade förhållande, hvari han står till tullpersonalen i betjäntgraderna, icke eftergifvas. Vid sådant förhållande och då omförmälda afslutningsexamen, enligt motionerna, är afsedd att afläggas af ynglingar vid 15—16 års ålder, under det att deremot mogenhetsexamen beräknas aflagd vid 18 år, samt vid täflan om tjänst i tullverket den, som aflagt sistnämnda examen, måste anses framför den, som aflagt endast sagda afslutningsexamen, hafva hunnit sådan förståndets och omdömet utveckling och förvärfvat sådan för tjänsten passande bildning i öfrigt, att företräde måste lemnas honom, lär det emellertid icke vara förenligt med sådan ynglings intresse, som önskar anställning såsom tulltjänsteman, att han afbryter studierna, innan han aflagt mogenhetsexamen. Om med bibehållande af 18 år såsom åldersgräns för anställning i tullverkets tjänst kompetens för dylik anställning tillägges ifrågavarande afslutningsexamen, torde man derfor också kunna förutse, att endast ynglingar, som försenats i sina studier, skola med begagnande af sagda kompetensvilkor söka inträde i tullverket för att, då de vid täflan med kamrater, som aflagt mogenhetsexamen, komme att stå tillbaka för dessa, slutligen söka erhålla någon af de med större inkomster förenade betjentysslorna. För dessa åter gälla inga särskilda kompetensvilkor.

Med stöd af hvad sålunda anförts, vågar styrelsen uttala den åsigten, att ifrågavarande afslutningsexamen lämpligen icke bör få medföra kompetens för anställning i vare sig ena eller andra tjänstemannagraden inom tullverket.

Stockholm den 27 mars 1899.

STAFFAN CEDERSCHIÖLD.

John Ewerlöf.

Till Första Kammarens tillfälliga utskott n:o 2.

För utredning af två inom Riksdagen väckta motioner hafva Första Kammarrens tillfälliga utskott n:o 2 och Andra Kammarrens tillfälliga utskott n:o 1 genom sine ordförande hos Kongl. Maj:t gjort framställning om erhållande af upplysningar i följande afseenden:

1) Hvilka kompetensfordringar äro för närvarande gällande för anställande af de under embetsverket lydande administrativa tjänstemän i de lägre graderna?

2) Skulle den i nämnda motioner föreslagna, under offentligt kontroll ställda afgangsexamen, afsedd att afläggas af lärjungar vid 15—16-års-åldern vid utgången från en klass, motsvarande läroverkens nedre sjette klass, och af beskaffenhet och omfång, som ungefärligen kan inhemtas af skrifvelsen bilagda handlingar, kunna anses lämpad att med eller utan derpå följande specialkurs och praktisk tjänstgöring vid verket tjena såsom teoretisk kompetensfordran för anställning vid vissa tjänster och i så fall i hvilken omfattning?

Och har kongl. domänstyrelsen i anledning häraf erhållit nådig befallning att meddela de sålunda begärda upplysningarne, hvadan kongl. styrelsen, som infordrat yttrande från direktören vid kongl. skogsinstitutet, hvilket yttrande bifogas, härmed får meddela följande:

Under kongl. styrelsen lyder skogsstaten, hvars tjänstemän utgöras af öfverjägmästare, jägmästare, assistenter och extra jägmästare. För anställning såsom sådana fordras att vid kongl. skogsinstitutet hafva aflagt fullständig afgangsexamen; och för inträde vid sagde institut och dess förberedande kurs vid Ombergs skogsskola erfordras att vid fullständigt läroverk hafva aflagt godkänd mogenhetsexamen och, i händelse afgångsbetyg erhållits från den klassiska linien, sedermera vid dylikt läroverk eller inför institutets vederbörande lärare undergått kompletteringsexamen i matematik, fysik och kemi samt dervid visat sig i dessa ämnen ega insigter, motsvarande fordringarne för mogenhetsbetyg å den reala linien. Extra jägmästare och assistenter äro extra ordinarie tjänstemän utan lön på stat, och finnas fördensskull inom skogsstaten icke ordinarie tjänstemän af lägre grad än jägmästare.

Hvad nu beträffar frågan, huruvida den i förenämnda motioner föreslagna afgangsexamen vid utgången från en klass, motsvarande nuvarande nedre sjette, kan anses lämpad såsom teoretisk kompetensfordran för inträde vid de allmänna skogsläroverken för utbildning af tjänstemän vid skogsstaten, får styrelsen, med åberopande af hvad direktören vid skogsinstitutet i sitt förenämnda utlåtande anfört, meddela att styrelsen icke anser berörda examen vara för sagde ändamål lämplig; och får styrelsen såsom skäl för denna åsigt, bland annat, framhålla, att, derest de nu gällande inträdesfordringarna skulle sänkas till det kunskapsmått, som med denna afgangsexamen afses, följdén skulle blifva den, att undervisningen vid skogsinstitutet måste omorganiseras och kursen derstädes väsentligen förlängas.

Ehuru egentligen liggande utom ämnet för utskottets framställning, hvilken endast afser utredning om den ifrågasatta afgangsexamens lämplighet såsom kompetens för anställning i statens tjänst, får styrelsen i detta sammanhang i anledning af hvad direktören vid skogsinstitutet anfört om den lägre kursen vid skogsinstitutet, hvilken har till ändamål att utbilda enskilda skogsförvaltare, meddela, dels att för inträde i denna kurs nu fordras att hafva erhållit flyttningsbevis från minst femte klassen i allmänt läroverk med godkända insigter i matematik och naturlära förutom viss förberedande praktisk utbildning, dels att styrelsen för sin del anser det för framtiden vara till fördel, om lärjungar i denna kurs innehade den allmänna medborgerliga bildning, som med den förberörda afgangsexamen afses, hvarför denne examen synes styrelsen vara synnerligen väl lämpad såsom teoretisk kompetensfordran för den lägre kursen vid skogsinstitutet.

Stockholm den 21 mars 1899.

F. C:son WACHTMEISTER.

E. G. Sundberg.

(Afskrift.)

Till kongl. domänstyrelsen.

Återställande remissakten n:o 993, angående infordrade upplysningar i anledning af tvenne inom Riksdagen väckta motioner i läroverksfrågan, får jag med anledning af densamma vördsamt anföra.

För vinnande af inträde såsom elev vid kongl. skogsinstitutet fordras sedan 1871 bland annat maturalitetsexamen, hvilken fordran ytterligare skärptes uti 1886 års nådiga stadgar för skogsläroverken genom föreskriften, att, derest mogenhetsexamen var aflagd på klassiska linien, sökanden skulle förete kompletteringsbetyg i matematik, fysik och kemi, motsvarande fordringarne för mogenhetsbetyg å den reala linien.

Genom nådiga kungörelsen den 30 december 1893 anordnades vid skogsinstitutet, förutom den redan befintliga högre kursen för utbildandet af skogsstatstjänstemän, en lägre kurs för sådana ynglingar, som önska utbilda sig till privata skogsförvaltare.

Såsom inträdesfordran i denna kurs föreskrefs bland annat flyttningsbevis från minst femte klassen i allmänt läroverk med godkända insigter i matematik och naturlära.

Bih. till Riksd. Prot. 1899. 8 Saml. 2 Afd. 1 Band. 7 Häft.

Den år 1886 vidtagna skärpningen af inträdesfordringarne till skogsinstitutet har visat sig vara ändamålsenlig, emedan man i följd deraf kunnat indraga den förut erforderliga repetitionskursen i matematik och på ett ändamålsenligare sätt ordna undervisningen i kemi och fysik, än hvad förut var fallet.

Äfven med de nu gällande inträdesfordringarne möter det rätt stora svårigheter att ordna föreläsningarne på sådant sätt, att studierna vid institutet kunna afslutas på två år. Någon minskning i inträdesfordringarne till högre kursen kan således ej ega rum.

För den lägre kursen torde deremot den ifrågasatta avslutningskursen vid de allmänna läroverken vara särdeles lämplig såsom kompetensvilkor för inträde till institutet.

Stockholm den 9 mars 1899.

G. HOLMERZ.

Vidimeras ex officio

Gustaf Halldin.

Bilaga Litt. H.

Till ordföranden i Riksdagens Första Kammares tillfälliga utskott n:o 2.

Sedan för utredning af en inom Riksdagens Första Kammarer väckt motion om inrättande vid rikets allmänna läroverk af en utaf viss kompetens åtföljd afgangsexamen för lärjungar, som vid 15—16-års-åldern önska sluta sin skolgång, kammarens tillfälliga utskott n:o 2 hos Kongl. Maj:t gjort framställning om erhållande af upplysningar i vissa, uti nådigt bref till kongl. medicinalstyrelsen af den 1 innevarande månad angifna afseenden, har Kongl. Maj:t i samma nådiga bref befalt styrelsen att till utskottet meddela de sålunda begärda upplysningarna.

Till åtlydnad häraf har kongl. medicinalstyrelsen äran anföra följande.

Hvad först beträffar kompetensvilkoren för anställning såsom *tjensteman i embetsverket*, äro dessa fastställda genom kongl. kungörelsen den 12 maj 1865, hvori stadgas, att för vinnande af dylik anställning såväl å kansliet som å kameral- och räkningsafdelningen erfordras aflagd examen till Kongl. Maj:ts kansli eller ock examen till rätttegångsverken. Någon ändring i dessa bestämmelser synes kongl. styrelsen hvarken önskvärd eller nödig, då icke blott vid inträffad ledighet i dylik befattning kompetenta sökande städse funnits att tillgå, utan äfven sådana i fullt tillräckligt antal plägat anmäla sig för anställning såsom extra ordinarie tjenstemän i verket.

Hvad härefter angår de under medicinalstyrelsens administration stående tjenstegrenarna, så torde det beträffande *läkare* och *veterinärer* svårligen kunna ifrågasättas att utbyta den föreskrifna maturitetsexamen mot en afgangsexamen från en klass, motsvarande läroverkens nedre sjetta, då följden häraf skulle blifva, att en del skolstudier komme att förläggas till universiteten eller veterinärinstitutet.

För anställning såsom elev å *apotek* är maturitetsexamen föreskrifven genom kongl. kungörelsen den 22 mars 1895, hvilken föreskrift börjat tillämpas med ingången af år 1896. Kongl. medicinalstyrelsen har vid föregående tillfällen uttalat såsom sin åsigt, att afläggandet af dylik examen icke borde kunna anses nödvändig för dem, som egna sig åt apotekareyrket. Då styrelsen emellertid, oaktadt sina betänkligheter, icke afstyrkte bifall till en af apotekaresocietetens direktions år 1894 gjord underdånig anhållan om föreskrift, att aflagd maturitetsexamen skulle utgöra vilkor för anställning som elev på apotek, så skedde detta dels emedan styrelsen fann det ådagalagdt, att apotekselevernas förkunskaper under de dåvarande förhållandena vore otillräckliga, dels emedan apoteksinnehafvarne sjelfva vid flera tillfällen förklarar sig villiga att underkasta sig de ökade svårigheter och kostnader, som för dem syntes blifva förenade med de stegrade fordringarna.

Före år 1896 fordrades af en yngling, som ville antagas till elev på apotek, att han skulle jemte vitsord om godt uppförande antingen förete betyg från högre allmänt läroverk, utvisande, att han derstädes tillhört åtminstone sjetta klassens öfre afdelning, eller ock medelst intyg af vederbörande rektor styrkte sig hafva vid dylikt

läroverk ådagalagt sådana kunskaper, att han förklarats berättigad till uppflyttning eller intagning i förenämnda klass och afdelning. Vid olika tillfällen framhöll farmaceutiska institutets styrelse otillräckligheten af dessa fordringar. Erfarenheten från examina vid institutet hade nemligen gifvit vid handen, att kunskapsmättet i berörda klass vore synnerligen ojemnt, och att de af klassens lärjungar, som sökte inträde på apotekarebanan, i allmänhet utgjorde klassens svagaste element. Ja, man kunde vid institutet icke värja sig för intrycket, att i många fall uppflyttningsbetyget utfärdades under den förutsättning, att ynglingen skulle lemna skolan för att blifva apotekselev. Dessa olägenheter skulle uppenbarligen kunnat undanrödjas genom en sådan avslutningsklass med kontrollerad afgangspröfning, som genom den remitterade motionen nu föreslagits.

Medicinalstyrelsen hyser också den mening, att elever, som genomgått dylik pröfning, under elevtiden på apotek skulle vida bättre än äldre tiders apotekselever kunna förskaffa sig nödig mogenhet för att sedan med fördel tillgodogöra sig den fackutbildning, som lemnas af farmaceutiska institutet. Den tidsvinst, som sålunda skulle uppstå för apotekseleverna, vore så mycket mer beaktansvärd, som erfarenheten visat, att befordran på apotekarebanan är synnerligen långsam, hvadan farmaceuterna ända till vid pass 45 års ålder få tjenstgöra mot så anspråkslös aflöning, att den icke kan anses stå i lämpligt förhållande till den långa utbildningstid, som följer med nödvändigheten att aflägga maturitetsexamen, innan elevtjenstgöringen kan börja. Och då hinder naturligtvis icke skulle finnas för student att ingå på apotekarebanan och eventuellt genom djupare studier och vetenskaplig farmaceutisk verksamhet förvärfva sig utsigt till snabbare befordran, så behöfde icke heller farmacien i vårt land sakna den utsigt till rikare utveckling, hvilken man trott sig ernå genom föreskriften om aflagd maturitetsexamen såsom vilkor för anställning som elev på apotek.

Då emellertid föreskriften om aflagd maturitetsexamen såsom vilkor för vinnande af anställning såsom elev å apotek börjat så nyligen tillämpas, att icke någon som helst erfarenhet hunnit hittills vinnas om dess inflytande på apotekareutbildningen, torde för närvarande icke någon ändring deri böra vidtagas, helst då ingen brist synes finnas på personer, hvilka, äfven med nu gällande föreskrifter, vilja egna sig åt apotekaryrket.

För rättighet att antagas till *tandläkareelev* erfordras, enligt medicinalstyrelsens på nådigt bemyndigande utfärdade cirkulär den 8 december 1879, aflagd godkänd afgangsexamen vid något af rikets allmänna läroverk. Onekligt torde vara, att tandläkarnes vetenskapliga utbildning genom denna föreskrift i icke oväsentlig mån främjats. Å andra sidan har det icke kunnat undgå medicinalstyrelsens uppmärksamhet, att den handverksmessiga delen af yrket deraf antagligen kommit att lida. Det torde nemligen vara påtagligt att en person, som först vid 18 à 20 års ålder skall börja att arbeta sig in i ett yrke, som erfordrar ganska stor manuel färdighet, har svårare att tillägna sig denna än den, som börjat sysselsätta sig dermed vid en tidigare ålder. Följden häraf har äfven blifvit den, att vid tandläkareexamina, åtminstone under de senare åren, ett oproportionerligt stort antal bland examinanderna, uppgående stundom till hälften, blifvit underkändt i protesarbetena. Huru vida sagda missförhållande kan komma att inskränkas eller upphäfvast derigenom att, såsom numera skett, ett tandläkareinstitut inrättats vid den medicinska högskolan i Stockholm, är en fråga, hvaröfver medicinalstyrelsen icke anser sig kunna afgifva något yttrande. I alla händelser synes nu lärarekollegiet vid sagda högskola vara den myndighet, som bäst kan bedöma, huru vida aflagd godkänd maturitetsexamen fort-

farande kan anses erforderlig för anställning såsom tandläkarelev. Skulle lärarekollegiet vara af den åsigt, att denna examen kunde med fördel utbytas mot den i föreliggande riksdagsmotion åsyftade afgangsexamen, har medicinalstyrelsen för sin del intet att deremot erinra.

Öfriga under kongl. medicinalstyrelsen hörande tjänstegrenar, såsom barnmorske- och vaccinationsväsendet m. fl., torde icke beröras af den föreliggande frågan.

Stockholm den 20 mars 1899.

KLAS LINROTH.

D. M. PONTIN. G. BOLLING. R. A. WAWRINSKY. G. DUNÉR.

Gustaf Tägtström.

Till Första Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 och Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 1.

Med afseende å tvenne inom Riksdagen innevarande år väckta motioner, nemligen inom Första Kammaran af herr F. Boström (n:o 30) och inom Andra Kammaran af herr E. Carlson (n:o 214), hafven I uti skrifvelse till Stockholms stads handels och sjöfartsnämnd den 6 i denna månad infortrat nämndens yttrande, huruvida den i sagda motioner föreslagna, under offentlig kontroll stälda afgangsexamen, afsedd att afläggas af lärjungar i åldern af 15—16 år vid utgången från en klass, motsvarande allmänna läroverkens nedre sjetta klass, och af den ungefärliga beskaffenhet och omfång, som närmare inhemtades dels af herr Carlsons förenämnda motion, dels ock af ett skrifvelsen åtföljande förslag till en så kallad »praktisk afslutningsklass,» hvilket den 13 maj 1897 efter uppdrag afgifvits till läroverkskollegiet vid nya elementarskolan i Stockholm, kunde anses lämpad att tjena som kunskapsmätt för vissa i de af nämnden representerade näringar anställda personer vid deras antagande till tjenst.

Med anledning deraf får nämnden, som med intresse tagit kännedom om innehållet i de båda motionerna äfvensom i nyssnämnda förslag till praktisk afslutningsklass, härigenom anföra följande.

Enligt nämndens åsigt är det ur synpunkten af lärjungarnes utbildning för det praktiska lifvets kraf en betänkelig brist hos den nuvarande läroverksordningen, att undervisningen hela läroverket igenom är ordnad med hufvudsakligt syfte att förbereda till läroverkets högsta kunskapsprof, mogenhetsexamen, i följd hvaraf lärjungarne — äfven de, som icke skola aflägga denna examen för att sedermera vid högre läroanstalter fortsätta sina studier — måste sträfva att på sin skolgång uppnå den enda afslutning, som läroverksstadgan egentligen medgifver. Förutom det att med hänsyn till undervisningens berörda syfte sjeliva läsordningen synes lägga allt för mycken vikt vid kunskaper, som i det praktiska lifvet finna föga eller ingen användning, följer nemligen af ofvan anmärkta förhållande, å ena sidan, att de lärjungar, som lyckas aflägga mogenhetsexamen och derefter egna sig åt praktiska yrken, först vid en allt för sen ålder blifva fullt användbara inom dessa yrken, och, å andra sidan, att de lärjungar, som icke fortsätta skolgången ända till mogenhetsexamen, ej på något stadium af skolan kunna lemna denna med ett mått af kunskaper, hvilket, om än mindre omfattande, likväl kan anses utgöra ett sammanhängande och afslutadt helt.

Med den storartade utveckling, som näringslifvet inom vårt land uppnått under de senare årtiondena, och med den häraf föranledda ökade användningen af arbetskrafter inom de praktiska yrkena har ofvan antydda brist hos gällande läroverksordning gjort sig allt mera känbar. De allra flesta af dem, som efter att hafva åtnjutit undervisning i de allmänna läroverken egnat sig åt nämnda yrken, hafva framför att efter aflagd mogenhetsexamen vid senare år erhålla en måhända förmån-

ligare anställning, föredragit att vid en tidigare ålder komma ut i det praktiska lifvet; och i följd af bristen på en naturlig afslutning af skolgången å ett lägre stadium hafva efter omständigheterna somliga slutat i en klass, andra i en annan. Skolbildningen hos dem, som sålunda afbrutit sina studier för att egna sig åt det praktiska lifvet, har följaktligen varit mycket ojemn, och hafva derjemte, på grund af den meddelade undervisningens beskaffenhet, äfven de ynglingar, som först på ett senare stadium lemnat skolan, varit nödsakade att efter utträdet ur skolan använda åtskillig tid till inhemtande af kunskaper och färdigheter, som äro nödvändiga förutsättningar för praktisk verksamhet.

Då nu, enligt hvad statistiken utvisar, ifrågavarande kategori af lärjungar utgör den vida större delen af de allmänna läroverkens alumner, anser nämnden det vara en bjudande nödvändighet, att läroverksordningen ändras, så att de praktiska yrkenas intressen bättre tillgodoses. Härtill kräfvdes enligt nämndens åsigt i första rummet, att en särskild afgangsexamen införes på det stadium af skolan, då ynglingarne i allmänhet äro bäst lämpade för inträde i det praktiska lifvet, det vill säga omkring konfirmationsåldern.

Af hvad nämnden sålunda anfört torde framgå, att nämnden på det lifligaste instämmer i de ifrågavarande motionernas syfte. Utan att ingå på någon närmare granskning af vare sig fordringarna i den föreslagna afgangsexamen eller de ändringar, som af denna examens införande kunna föranledas i de lägre klassernas läsordning, vill nämnden i detta afseende endast uttala, att förberedelsen till examen i fråga synes böra framför allt afse att bibringa lärjungarne sådana insigter och färdigheter, hvilka med minsta möjliga tidsutdrägt kunna göra dem användbara i det praktiska lifvet, antingen de omedelbart efter aflagd afgangsexamen söka vinna praktisk anställning eller de ämna förvärfva sig vidare utbildning för något särskildt yrke i befintliga praktiska yrkesskolor.

På sådant sätt anordnad, bör ifrågavarande examen, enligt nämndens uppfattning, kraftigt bidra att höja bildningsnivån hos dem, som egna sig åt de praktiska yrkena, i det att den för många af de ynglingar, som eljest skulle afbryta sin skolgång i de lägre klasserna, skall utgöra en sporre till att fortsätta studierna och söka uppnå den kompetens, som bör åtfölja vitsord om en i föreskrifven ordning aflagd afgangsexamen.

Stockholm den 16 mars 1899.

För Stockholms stads handels- och sjöfartsnämnd.

LUDW. PEYRON.

Fredr. Grönwall.

*Bilaga Litt. K.**Till Riksdagens Första Kammares tillfälliga utskott n:o 2 och Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 1.*

I skrifvelse till Stockholms fabriksförenings fullmäktige hafven I för utredning af två inom riksdagen väckta motioner, af herr Filip Boström (F. K. n:o 30) och af herr Ernst Carlson (A. K. n:o 214), hemställt, att fullmäktige måtte taga under ompröfning och till utskotten meddela sin uppfattning rörande följande fråga.

Skulle den i nämnda motioner föreslagna, under offentlig kontroll ställda afgangsexamen, afsedd att afläggas af lärjungar i 15—16-års-åldern vid utgången från en klass, motsvarande allmänna läroverkens nedre sjette klass, och af den ungefärliga beskaftenhet och omfång, som af bil. 2 till skrifvelsen sid. 9 och 10 samt bil. 3 sid. 13 och 14 kunde närmare inhemtas, kunna anses lämpad att tjena som kunskapsmått för vissa i de af fullmäktige representerade näringarne anställda personer vid deras antagande till tjenst; varande vid denna skrifvelse såsom bilagor fogade, under n:o 1 herr Boströms motioner, under n:o 2 herr Carlsons motion samt under n:o 3 »förslag till s. k. praktisk afslutningsklass, utarbetadt af läroverkskollegii vid Nya elementarskolan i Stockholm komiterade».

I anledning häraf få fullmäktige äran meddela, att fullmäktige, som tagit del af de till dem sålunda öfverlemnade handlingar, finna sig, beträffande sakens allmänhet, med hänsyn till den nytta, den ifrågasatta anordningen synes kunna medföra ej blott för dem, som söka anställning i industriens tjenst, utan äfven för dem, i hvars tjenst inträde sökes, tilltalade af ifrågavarande motioners syfte.

I fråga om förslagens detaljer i organisatoriskt eller pedagogiskt afseende anse fullmäktige sig hvarken kunna eller böra afgifva något omdöme, men vilja dock icke underlåta att såsom sin uppfattning uttala ej mindre, att den med motionerna åsyftade afgangsexamen synes vara egnad att bilda ett godt och lämpligt underlag för inträde i de lägre tekniska skolorna och de af staten understödda handelsskolorna, än äfven att den tidsperiod, då berörda examen skulle afläggas, eller vid 15—16 års ålder, synes vara väl vald.

Stockholm den 20 mars 1899.

På Stockholms fabriksförenings fullmäktiges vägnar:

JOH. BÄCKSTRÖM.

Ernst Günther.